

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ**

**ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΠΡΟΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΘΕΜΑ: <<Η ΣΤΑΘΜΙΣΗ ΤΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ>>

Επιβλέπων καθηγητής: Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος

Φοιτήτρια: Καρπαθάκη Γεωργία-Ιωάννα

A.M:1340200400156

Τηλ: 6946160075

ΕΤΟΣ: Β΄

ΕΞΑΜΗΝΟ: Δ΄

ΑΘΗΝΑ,2006

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΤΟ ΘΕΜΑ.....	3
---	----------

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ
ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ**

2.1 Έννοια συνταγματικού δικαιώματος.....	4
2.2 Έννοια συμφέροντος.....	7
2.3 Έννοια σύγκρουσης δικαιωμάτων.....	8

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΑΡΣΗ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ ΤΩΝ
ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ- Η ΘΕΩΡΙΑ Η
ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΣΤΑΘΜΙΣΗΣ ΤΩΝ
ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ**

3.1 Η Μέθοδος ιεράρχησης των συνταγματικών αρχών και των θεμελιωδών δικαιωμάτων	13
3.2 Η αρχή της πρακτικής αρμονίας ή πρακτικής εναρμόνισης των Συνταγματικών δικαιωμάτων.....	15
3.3 Η θεωρία της στάθμισης των συμφερόντων.....	17
3.4 Η μέθοδος στάθμισης των συμφερόντων κατα το Γερμανικό Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο (Γ.Ο.Σ.Δ.).....	19
3.5 Η αρχή της αναλογικότητας- Η στάθμιση των συμφερόντων...	24
3.6. Κριτική για τη θεωρία της στάθμισης των συμφερόντων.....	27
3.7. Κριτική για τη μέθοδο της στάθμισης των συμφερόντων απο το Γ.Ο.Σ.Δ.....	30

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....**

32

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ – ΔΗΜΜΑΤΑ.....

39

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 :

ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΤΟ ΘΕΜΑ

Η παρούσα εργασία θέτει ως στόχο τη διερεύνηση του πολύπλοκου ζητήματος της σύγκρουσης των δικαιωμάτων και της στάθμισης των συμφερόντων. Το εν λόγω ζήτημα έχει απασχολήσει εντονότατα όχι μόνο τη θεωρία αλλά και την πρακτική λόγω των ιδιαίτερων συνεπειών που επέφερε η αποδοχή της μίας ή της άλλης από τις πολλές απόψεις που έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς αναφορικά όχι τόσο με το θέμα αυτό καθαυτό – αφού για τους περισσότερους η σύγκρουση θεωρείται δεδομένη- αλλά με την επίλυση του σχετικού προβλήματος μέσω της άρσης της σύγκρουσης και της επιλογής ενός εκ των συγκρουόμενων δικαιωμάτων. Ειδικότερα, η εργασία αυτή αποτελεί μια προσπάθεια προσέγγισης και ιδιαίτερης μελέτης του φαινομένου της σύγκρουσης των συνταγματικών δικαιωμάτων, όπως αυτό εμφανίζεται στο πλαίσιο της εφαρμογής και της άσκησής τους. Στις σελίδες που ακολουθούν αρχικά προσεγγίζονται οι έννοιες των συνταγματικών δικαιωμάτων, των συμφερόντων και της σύγκρουσης των δικαιωμάτων, των οποίων η έκθεση θεωρείται απαραίτητη για την κατανόηση του θέματος της στάθμισης των συμφερόντων. Στη συνέχεια αναλύονται οι γενικές αρχές που τηρούνται κατά τη διαδικασία της στάθμισης καθώς και ο τρόπος που διεξάγεται από το αρμόδιο κάθε φορά κρατικό όργανο . Επιπλέον παρουσιάζονται διάφορες θεωρίες και αρχές σχετικές με την στάθμιση των συμφερόντων. Επιπροσθέτως, καθώς αφετηρία για την επίλυση του φαινομένου της σύγκρουσης υπήρξε η αρχή της στάθμισης των συμφερόντων από το Γερμανικό Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο, η ανάλυση και κριτική αυτής θεωρείται απαραίτητη. Τέλος παρουσιάζονται 10 νομολογιακές αποφάσεις- σταθμοί που καθόρισαν κατ' ουσίαν τους όρους της σχετικής προβληματικής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ-ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ

2.1 ΕΝΝΟΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ

Το δικαίωμα αποτελεί θεμελιώδη έννοια όλων των κλάδων δικαίου. Όπως συμβαίνει συνήθως με τις θεμελιώδεις έννοιες δεν είναι εύκολο να διατυπωθεί ένας ορισμός για την έννοια του δικαιώματος. Επί αιώνες προσπαθεί η νομική επιστήμη να προσδιορίσει την έννοια αυτή και να διαμορφώσει ένα γενικό αποδεκτό ορισμό. Με βάση ένα συγκεκριμένο διαφόρων θεωριών που έχουν κατά καιρούς διατυπωθεί σχετικώς, μπορεί να διατυπωθεί ο εξής γενικός ορισμός: Δικαίωμα είναι η εξουσία που απονέμεται από το δίκαιο στο πρόσωπο για την ικανοποίηση εννόμων συμφερόντων του ¹. Από αυτόν τον ορισμό προκύπτει ότι τα στοιχεία της έννοιας του δικαιώματος είναι τα ακόλουθα: α) η εξουσία, δηλαδή η δύναμη που παρέχεται στο πρόσωπο για να ικανοποιήσει τα συμφέροντά του ακόμα και αναγκαστικώς, δηλαδή με τη βοήθεια της δημόσιας αρχής, β) η απονομή της εξουσίας αυτής από το δίκαιο και όχι από άλλο ρυθμιστικό σύστημα (π.χ. την ηθική), γ) η απονομή σε ορισμένο πρόσωπο, το οποίο αποτελεί τον φορέα του δικαιώματος και είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένο με αυτό, δεδομένου ότι δικαίωμα χωρίς δικαιούχο δεν νοείται και δ) η χρήση της εξουσίας για την ικανοποίηση εννόμου συμφέροντος, όπως αυτό προσδιορίζεται από το περιεχόμενο του δικαιώματος.

Κεντρική θέση καταλαμβάνουν στο πλαίσιο του συνταγματικού δικαίου, όπου συνταγματικά δικαιώματα είναι τα παρεχόμενα στα άτομα

¹ Ο ορισμός αυτός που διατυπώθηκε από τον Regelsburger αποτελεί συγκεκριμένο της διδασκαλίας του Windscheid, κατά τον οποίο δικαίωμα είναι η εξουσία βούλησης που απονέμει το δίκαιο και της θεωρίας του Jhering κατά τον οποίο δικαίωμα είναι το εννόμως προστατευόμενο συμφέρον.

και ως μέλη του κοινωνικού συνόλου θεμελιώδη, πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα, τα οποία αποτελούν τις κατά τη αντίληψη του συντακτικού νομοθέτη βασικές εξειδικεύσεις της ανθρώπινης αξίας και των οποίων το αμυντικό περιεχόμενο στρέφεται κατά της κρατικής και κάθε άλλης εξουσίας, το προστατευτικό περιεχόμενο στρέφεται μόνο προς το κράτος, αξιώνοντας την παροχή των απαραίτητων μέσων για την άσκηση του δικαιώματος **2**. Από οντολογική άποψη, το συνταγματικό δικαίωμα συνιστά εξουσία, δηλαδή δύναμη αναγνωριζόμενη και ρυθμιζόμενη από το δίκαιο. Η συνταγματική αναγνώριση αποτελεί το βασικό στοιχείο του συνταγματικού δικαιώματος. Η έννοια του συνταγματικού δικαιώματος είναι κατά βάση απλή. Συνταγματικό δικαίωμα είναι το δικαίωμα που παρέχεται στους πολίτες απευθείας από το Σύνταγμα. Τα συνταγματικά δικαιώματα ενσωματούμενα στις συνταγματικές διατάξεις δεν μπορούν να καταργηθούν ή να τροποποιηθούν με τη συνήθη διαδικασία και παρέχουν επιπλέον εγγυήσεις στους πολίτες. Το κριτήριο επομένως, για τον χαρακτηρισμό ενός δικαιώματος ως συνταγματικού, είναι ακριβώς αν το δικαίωμα αυτό παρέχεται ή όχι στο συνταγματικό κείμενο. Συνεπώς, ο όρος <<Συνταγματικά δικαιώματα>> είναι ορθότερος και ακριβέστερος εφόσον με αυτόν επιδιώκεται γενική αναφορά στα παρεχόμενα από το Σύνταγμα δικαιώματα **3**.

Αντικείμενο των συνταγματικών δικαιωμάτων είναι η γενικότερη προστασία διαφόρων βασικών εκφάνσεων της ανθρώπινης ζωής. Από την άποψη αυτή, τα συνταγματικά δικαιώματα είναι βασικά ή θεμελιώδη δικαιώματα. Τα συνταγματικά δικαιώματα αποτελούν συνταγματικές εξειδικεύσεις της ανθρώπινης αξίας, αποτελούν δηλαδή, μερικότερες πλευρές της ανθρώπινης υπόστασης και δραστηριότητας, τις οποίες ο συντακτικός νομοθέτης έκρινε ότι έπρεπε να προστατεύσει ιδιαίτερα. Με την συνταγματική κατοχύρωση των θεμελιωδών δικαιωμάτων παρέχονται κατ' αρχήν εξουσίες σ' αυτά τα ίδια τα άτομα. Πρόκειται κυρίως για εξουσίες του ανθρώπου πάνω στον εαυτό του, για ικανότητα αντεξουσιασμού του ανθρώπου, για κατοχύρωση της ικανότητας δράσης στον ευρύτερο κοινωνικό χώρο και συμμετοχής στην κοινωνική, πολιτική και οικονομική ζωή. Επίσης, τα συνταγματικά δικαιώματα διακρίνονται από την άποψη του ουσιαστικού περιεχομένου τους, της <<ύλης>> την οποία ρυθμίζουν, σε τρεις μεγάλες κατηγορίες.

2 Βλ. Δημητρόπουλο Α., Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος Γ' - Ημιτόμος Ι, 2005, σελ. 105

3 Εκτός από τον όρο <<συνταγματικά δικαιώματα>> χρησιμοποιούνται και πολλοί άλλοι όροι όπως <<ατομικά δικαιώματα>>, <<θεμελιώδη δικαιώματα>>. Οι όροι αυτοί είναι ορθοί καθόσον τονίζουν ορισμένες πτυχές των συνταγματικών δικαιωμάτων.

Στην πρώτη ανήκουν τα δικαιώματα του κοινωνικού χώρου, στη δεύτερη τα πολιτικά δικαιώματα και στην Τρίτη τα οικονομικά δικαιώματα. Τα Συνταγματικά δικαιώματα παρέχονται με το Σύνταγμα στα άτομα. Έχουν επομένως, ατομικό χαρακτήρα και είναι με την έννοια αυτή ατομικά δικαιώματα. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι αναγνωρίζεται ατομικιστικός χαρακτήρας στα θεμελιώδη δικαιώματα, τα οποία διασφαλίζονται για την πραγμάτωση της κοινωνικής προόδου με ελευθερία και δικαιοσύνη. Τα συνταγματικά δικαιώματα δεν έχουν μόνο ατομικό αλλά και κοινωνικό χαρακτήρα, αναγνωρίζονται υπέρ του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου. Στα χαρακτηριστικά της εξέλιξης των συνταγματικών δικαιωμάτων στη σύγχρονη εποχή ανήκει η κοινωνικοποίησή τους. Ενώ ξεκίνησαν ως ατομικιστικά δικαιώματα στην πορεία προσέλαβαν ευρύτερο κοινωνικό χαρακτήρα. Το εξασφαλιστικό περιεχόμενο στρέφεται απίσης, αποκλειστικά προς το κράτος και αξιώνει την παροχή των υλικών εκείνων μέσων και υπηρεσιών που είναι απαραίτητα για την άσκηση του δικαιώματος. Αποστολή των συνταγματικών δικαιωμάτων είναι ο καθορισμός του συνταγματικού προτύπου του πολίτη και γενικότερα του ανθρώπου. Στο περιεχόμενο των συνταγματικών κανόνων δεν ανήκει μόνο η οργάνωση της κρατικής εξουσίας. Ήδη, τα πρώτα συνταγματικά κείμενα περιείχαν κανόνες <<δύο ειδών>>: αφενός οργάνωναν την κρατική εξουσία, αφετέρου παρείχαν δικαιώματα στους πολίτες. Οι συνταγματικοί κανόνες αφενός προσδιορίζουν το πρότυπο ενός κράτους, αφετέρου καθορίζουν το συνταγματικό πρότυπο του πολίτη. Τα δύο αυτά συνταγματικά πρότυπα βαίνουν παράλληλα. Οι κανόνες με τους οποίους προσδιορίζεται το συνταγματικό πρότυπο του πολίτη είναι κανόνες που απονέμουν δικαιώματα και υποχρεώσεις.

2.2 ΕΝΝΟΙΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΟΣ

Το δικαίωμα, όπως είδαμε παραπάνω, είναι εξουσία που αναγνωρίζεται στο δίκαιο υπέρ ορισμένου προσώπου για την εξυπηρέτηση κάποιου νομικά σημαντικού συμφέροντος. Η εξυπηρέτηση αυτού του συμφέροντος είναι, θα μπορούσε να ειπωθεί, η αιτία που δικαιολογεί την εξουσία που παρέχεται στον δικαιούχο με το αναγνωριζόμενο υπέρ αυτού δικαίωμα. Το εξυπηρετούμενο συμφέρον μπορεί να χαρακτηριστεί ως ο οθσιαστικά λόγος ύπαρξης του δικαιώματος. Υπό το πρίσμα αυτό γίνεται αντιληπτό ότι το συμφέρον είναι αναγκαίο στοιχείο του δικαιώματος, που του δίνει την απαιτούμενη τελολογική χροιά, μια χροιά που χαρακτηρίζει κάθε νομικό μόρφωμα. Είναι φανερό όμως, ότι δεν ταυτίζεται με το δικαίωμα. Το δικαίωμα δεν είναι απλώς ένα νομικά προστατευόμενο συμφέρον, αλλά μέσο για την εξυπηρέτησή του. Είναι η τελολογικά συνδεόμενη με το εξυπηρετούμενο συμφέρον εξουσία, την οποία αναγνωρίζει το δίκαιο ως ανήκουσα σε ορισμένο πρόσωπο και της οποίας η επίκληση και η άσκηση αφήνεται κατ'αρχήν στην ελευθερία, στην πρωτοβουλία του δικαιούχου. Το έννομο συμφέρον μπορεί ειδικότερα να υφίσταται και να προστατεύεται από το δίκαιο, χωρίς να υφίσταται εξ' αρχής και αντίστοιχο δικαίωμα. Η προσβολή αυτού του έννομου συμφέροντος μπορεί να οδηγήσει επιγενομένως στη δημιουργία δικαιώματος. Αυτό συμβαίνει κυρίως με την εφαρμογή για παράδειγμα του άρθρου 914 Α.Κ. στις περιπτώσεις όπου η προσβολή του προστατευόμενου συμφέροντος συνιστά παράνομη πράξη, η οποία εφόσον συντρέχουν και οι λοιπές προϋποθέσεις της Α.Κ. 914, δημιουργεί ευθύνη από αδικοπραξία, οπότε ο ζημιούμενος φορέας του συμφέροντος που προσβάλλεται έχει πλέον κατ' εφαρμογή της εν λόγω διάταξης, δικαίωμα αποζημίωσης. Το δικαίωμα λοιπόν, διαφοροποιείται από το συμφέρον κατά το γεγονός ότι το δικαίωμα είναι εξοπλισμένο με την εξουσία ικανοποίησης του περιεχομένου αυτού του αντίστοιχου συμφέροντος. Αντίθετα, το (έννομο) συμφέρον, αν και παρέχει προστασία σε ένα πρόσωπο, δεν του παρέχει συγχρόνως την εξουσία να ικανοποιήσει μόνο του το συμφέρον αυτο.

2.3 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Η συγκεκριμένη ανθρώπινη δραστηριότητα δεν ανταποκρίνεται ούτε πάντα ούτε κατά κανόνα στους τύπους της δραστηριότητας που προβλέπουν οι αφηρημένοι κανόνες του δικαίου, καθότι προσδιοριζόμενη από την ποικιλία των συνθηκών της κοινωνικής ιδιωτικής ζωής αναπτύσσει κάθε φορά τη δικιά της μοναδικότητα. Γι' αυτό και η πραγμάτωση του περιεχομένου των συνταγματικών, όπως αντανακλάται στην ατομική και συλλογική δραστηριότητα παρουσιάζει το στοιχείο του ιδιαίτερου και του μοναδικού, ήτοι του εξατομικευμένου. Δοθέντος ότι τα συνταγματικά δικαιώματα αφορούν διάφορες περιοχές της ανθρώπινης ζωής, καθίσταται αναπόφευκτο γεγονός, αφενός το φαινόμενο της επικάλυψης και αλληλεπίδρασης αυτών των περιοχών, αφετέρου η αντιμετώπιση ενός <<πραγματικού>>περιστατικού (Sachverhalt) μέσω της υπαγωγής σε κανόνες δικαίου, που κατοχυρώνουν διάφορα συνταγματικά δικαιώματα. Σ' αυτή τη βάση ερείδεται η καθ' όλα αποδεκτή άποψη ότι ο σπουδαιότερος ίσως περιορισμός των ατομικών αλλά και κοινωνικών δικαιωμάτων προέρχεται από την ανάγκη αμοιβαίας οριοθέτησης των βιοτικών σχέσεων που ρυθμίζουν, καθώς και ένταξής τους στο συνολικό πλαίσιο της συνταγματικής τάξης κατά τρόπο ώστε να διασφαλίζεται η συστηματική και τελολογική ενότητα του Συντάγματος ⁴. Έτσι, πολλές φορές, καθίσταται ανέφικτη η υλοποίηση κοινωνικού δικαιώματος χωρίς αντίστοιχο περιορισμό ενός ατομικού, όπως όταν το κράτος πρέπει να απαλλοτριώσει ιδιωτική έκταση για να ανεγερθούν εκεί εργατικές κατοικίες (άρθρο 17 παρ.2 και 21 παρ.4 Σ). Η ακόμα και η άσκηση ενός και του αυτού δικαιώματος από πολλούς φορείς του ταυτόχρονα μπορεί να καθίσταται ανέφικτη. Έτσι, είναι αδύνατη η ταυτόχρονη ελεύθερη κίνηση των αυτοκινήτων σε πολυσύχναστη διασταύρωση.

Με μία πολύ γενική έννοια θα μπορούσε να υποστηριχτεί ότι ανακύπτει κάποια <<σύγκρουση>> ανάμεσα στις συνταγματικά κατοχυρωμένες ατομικές ελευθερίες και τις αρμοδιότητες του δημοκρατικά νομιμοποιούμενου νομοθέτη ρόλο που ορισμένες φορές η άσκηση της αρμοδιότητας είναι απαραίτητη για την κατοχύρωση της ελευθερίας. Το φαινόμενο της σύγκρουσης των δικαιωμάτων ανάγεται λοιπόν, στο γενικότερο ζήτημα της σχέσης των δικαιωμάτων μεταξύ τους. Δύναται να πεί κανείς ότι υφίσταται απειρία δικαιωμάτων, συνιστώντων

⁴ Βλ. Ehmke H., Prinzipien der Verfassungsinterpretation, VVDStRL 20, 1963, σελ. 77 επ

εκβλαστήσεις των συνταγματικών δικαιωμάτων, λαμβανομένου υπόψη ότι το δίκαιο δημιουργεί διάφορα είδη δικαιωμάτων και επιτρέπει κατ' αρχήν το μερισμό τούτων σε αυτοτελή δικαιώματα. Κατα τους θεωρητικούς του αστικού δικαίου, ο πολλαπλασιασμός των δικαιωμάτων, θεωρητικώς απεριόριστος, εξαρτάται αφενός μεν εκ της δυνατότητας διαίρεσης των δικαιωμάτων, αφετέρου δε εκ της δυνατότητας διαίρεσης των δικαιωμάτων είτε δια της φυσικής διαίρεσης του αντικειμένου τούτου, είτε δια της νομικής διαίρεσης των δικαιωμάτων σε ιδανικά μερίδια και τέλος, δια της αποσπάσεως ορισμένων εξουσιών και αναγωγής τους σε ιδιαίτερα δικαιώματα **5**. Ιδομένης λοιπόν, της σύγκρουσης των δικαιωμάτων όπως λαμβάνει χώρα ενδεικτικά στο πεδίο του αστικού δικαίου, διαφαίνεται ότι τα δικαιώματα, ανεξάρτητα αλλήλων και χωρίς καμία μεταξύ τους υφιστάμενη σχέση δεν παρουσιάζουν νομικό ενδιαφέρον από άποψη συγκρούσεως, η οποία διεγείρει τη νομική σκέψη υπό το πρίσμα της αλληλεξάρτησης σχέσεων και δικαιωμάτων στο πολυεπίπεδο πλέγμα της ανθρώπινης δράσης.

Διευρύνοντας το εννοιολογικό περιβάλλον του εν θέματι όρου, αυτός συμπυκνώνεται υπό μίας γενικής και ίσως εκ πρώτης όψεως ενατένισης του ζητήματος, αποδύομενης οποιασδήποτε απόπειρας διάκρισης της έννοιας στον ακόλουθο ορισμό: Σύγκρουση συνταγματικών δικαιωμάτων συντρέχει στη περίπτωση που δεν είναι δυνατή η ταυτόχρονη άσκηση περισσότερων δικαιωμάτων, οπότε η άσκηση του ενός δικαιώματος αποκλείει αναγκαστικά την , ολικώς ή μερικώς την ταυτόχρονη άσκηση του άλλου δικαιώματος **6**. Δηλαδή το φαινόμενο της σύγκρουσης εντοπίζεται όπου η άσκηση ενός θεμελιώδους δικαιώματος από ένα φορέα του συμβαίνει να εμποδίζει έναν άλλο φορέα του ίδιου δικαιώματος ή ενός άλλου να το ασκήσει **7**.

5 Λ.χ δια της συστάσεως εμπράγματος δικαιώματος και αλλοτρίου πράγματος, βλ. Γαζή Α., Η σύγκρουση των δικαιωμάτων, 1959, σελ. 44 επ.

6 Βλ. Σιούτη Γλ., Δίκαιο περιβάλλοντος, Γενικό μέρος I, Δημόσιο Δίκαιο και Περιβάλλον, 1993, σελ. 69. Η εν λόγω συγγραφέας παραθέτοντας τον ορισμό της σύγκρουσης των δικαιωμάτων τονίζει ότι η σύγκρουση αυτή είναι έμμεση, αποκλείοντας προφανώς την αποδοχή μια άμεσης σύγκρουσης δικαιωμάτων. (Βλ. Παρ.3.3.β)

7 Ο ορισμός αυτός εμπεριέχει μια πρώτη διάκριση της σχετικής έννοιας, κατά το Ράικο Αθ (Συνταγματικό Δίκαιο, Θεμελιώδη δικαιώματα, 2^{ος} τόμος, 2002, σελ.228)

Ωστόσο, ο ορισμός αυτός αναδεικνύεται ελλιπής, αν δεν αναδειχθούν οι πραγματικές διαστάσεις της προκειμένης έννοιας, όπως αυτές αντικατοπτρίζονται στις θεωρητικώς αλλά κυρίως πρακτικώς επανειλημμένες διακρίσεις αυτής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΑΡΣΗ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ-Η ΘΕΩΡΙΑ Ή ΜΕΘΟΔΟΣ ΣΤΑΘΜΙΣΗΣ ΤΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ

Η επιλογή εφαρμοστέου κανόνα είναι αναγκαία στην περίπτωση της σύγκρουσης ατομικών δικαιωμάτων δύο ή περισσότερων φορέων του ίδιου ή διαφορετικού δικαιώματος. Πάντως, αναμφισβήτητα η διαδικασία της άρσης της σύγκρουσης των θεμελιωδών δικαιωμάτων θα πρέπει να στηρίζεται στη βάση της ίδιας τοπικής ισχύος των συνταγματικώς κατοχυρωμένων ατομικών δικαιωμάτων (δεν υπάρχουν δηλαδή <<υποδεέστερα>> και <<υπερέχοντα>> από νομικής απόψεως). Επομένως, η τυχόν σύγκρουση δεν μπορεί να λυθεί με την αναφορά σε ιεραρχική κλίμακα ισχύος **8**. καθώς οποιαδήποτε προσπάθεια επίλυσης του προβλήματος οφείλει να έχει ως αφετηρία τη θεμελιώδη παραδοχή της <<τυπικής νομικής ισοδυναμίας όλων των διατάξεων οι οποίες περιλαμβάνονται στο σύνταγμα>> **9**. Δεν τίθεται λοιπόν θέμα *in abstracto* προτίμησης οποιασδήποτε συνταγματικής διάταξης σε βάρος άλλης, εκτός βέβαια αν υπάρχει μεταξύ τους σχέση ειδικότητας (*lex specialis derogate legi generali*) Τέτοια σχέση υφίσταται π.χ. μεταξύ των άρθρων 5 παρ. 2 εδ.α' και 7 παρ. 3 εδ. β', με αποτέλεσμα να μην είναι πάντοτε συνταγματικά απαγορευμένη η θανατική ποινή. Όμως και τα κλασικά ατομικά δικαιώματα, εφόσον θεωρηθούν ως αρνητικοί κανόνες αρμοδιότητας, είναι ειδικότερα σε σχέση με τη γενική νομοθετική αρμοδιότητα της πολιτείας¹⁰. Πάντως, στις περισσότερες περιπτώσεις συγκρούσεων υπάρχει μερική επικάλυψη των πραγματικών των συγκρουόμενων δικαιωμάτων ή άλλων διατάξεων και ταυτόχρονα αντίθεση μεταξύ των εννόμων συνεπειών τους. Δεδομένου ότι πρόκειται για τυπικά ισοδύναμες διατάξεις, η σύγκρουσή τους μπορεί να αντιμετωπισθεί μόνο με βάση μια <<ad hoc σχέση προτιμήσεως ανάμεσά τους, με γνώμονα τη βέλτιστη δυνατή έκβαση στη σύγκρουση των διακυβευόμενων δικαιωμάτων και εννόμων αγαθών>>¹¹. Μάλιστα, σε αλλοδαπές συνταγματικές τάξεις, όπως π.χ. η αμερικανική, διαφαίνεται αντίθετα η τάση για *a priori* αξιολογική

8 Βλ. Δαγτογλου Π., ό.π.,σελ.132.

9 ΣτΕ 292/1984 (Ολομ.) ΤοΣ, 1985, σελ. 511 επ.

10 Βλ. Χρυσόγονο Κ. Ό.π.

11 Βλ. Σταμάτη Κ., Η θεμελίωση των νομικών κρίσεων, 1997, σελ.345

ιεράρχηση των ελευθεριών σε <<προτιμώμενες>> (preferred freedoms) και μη **12** . Γι' αυτό το λόγο και η ιεράρχηση των συνταγματικών αρχών αποτέλεσε για τη νεότερη νομολογία πυξίδα για την άρση της σύγκρουσης χωρίς όμως να συνοδεύεται απο νομική σκέψη ικανή να την καταστήσει αποκλειστική μέθοσο επίλυσης του προβλήματος. Στον αντίποδα βρίσκεται η θεωρία ή η μέθοδος της στάθμισης των συμφερόντων, όπως γίνεται δεκτή απο το Γ.Ο.Σ.Δ. Η ανεπάρκεια όμως και της τελευταίας οδηγεί στην ορθότερη όλων των λύσεων, τη θεσμική προσαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων και την εφαρμογή της αιτιώδους συνάφειας.

12 Βλ. Μαυριά Κ., Η ελευθερία του πολιτικού λόγου κατά το Σύνταγμα των Η.Π.Α., 1978 σελ59 επ.

3.1 Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΡΧΗΣΗΣ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Πρόσφατη απόφαση της ολομέλειας του Αρείου Πάγου (Α.Π. 13/1999, Ολ.)¹³, φαίνεται να προχωρεί προς την κατεύθυνση της ιεράρχησης των συνταγματικών αρχών και δικαιωμάτων. Δέχθηκε ότι η προστασία της ελευθερίας της επιστήμης (άρθρο 16 παρ.1 Σ και της έκφρασης (άρυρο 14 Σ) <<επειδή αποσκοπεί στη διαφύλαξη υψίστων κοινωνικών αγαθών καλύπτει (νομιμοποιεί) και προσβολές του δικαιώματος της προσωπικότητας που τυχόν ενυπάρχουν στην ενάσκηση τους, οι οποίες έτσι, εφόσον δεν προσβάλλεται η αξία του ανθρώπου, δεν είναι παράνομες, διότι η προσωπικότητα, ακόμα και αν θίγεται, έχει στη συγκεκριμένη περίπτωση υποδεέστερη σημασία σε σχέση με το αγαθό των ως άνω ελευθεριών>>. Προκύπτει έτσι μια ιεράρχηση με την αξία του ανθρώπου (άρθρο 2 παρ.1 Σ, καταστατική αρχή) στην κορυφή, τις ελευθερίες της επιστήμης και της έκφρασης σ' ένα επόμενο επίπεδο και τέλος, το δικαίωμα της προσωπικότητας υποδεέστερο από αυτές. Όμως, ακόμα και αν θεωρηθεί ότι η αξιολόγηση δεν γίνεται αυθαίρετα, κατά την υποκειμενική κρίση του δικαστή, αλλά με βάση τις κρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις, το πρόβλημα δεν λύνεται, αφού παρόμοιες αξιολογήσεις θέτουν αναπόφευκτα θέματα που βρίσκονται από τη φύση τους στο κέντρο της πολιτικής και κοινωνικής αντιπαράθεσης. Εξάλλου, εφόσον ο ίδιος ο συντακτικός νομοθέτης δεν προέβη σε ιεράρχηση των συνταγματικών δικαιωμάτων, δεν επιτρέπεται να τον υποκαταστήσει ο δικαστής **14**. Συνεπώς, ούτε και για το δικαστή υπάρχει σχέση ιεραρχίας μεταξύ των διαφόρων θεμελιωδών δικαιωμάτων. Δεν υπάρχουν κατά το Σύνταγμα <<σημαντικότερα>> και <<λιγότερο σημαντικά>> θεμελιώδη δικαιώματα **15**. Η διάκριση των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε αναθεωρήσιμα κατά το άρθρο 110 παρ. 1 και ,η αναθεωρήσιμα αποτελεί μια ιεράρχηση που ισχύει μόνο για την διαδικασία της αναθεώρησης και

¹³ Βλ. ΤοΣ, 1999, σελ. 253.

¹⁴ Στη συγκεκριμένη περίπτωση μάλιστα όλα αυτά δεν θα έπρεπε να είχαν απασχολήσει καν το δικαστήριο επειδή το επίδικο ζήτημα, δηλαδή η απόλυση με δικαστική απόφαση φράσεων από το γλωσσικό λεξικό ρυθμίζεται ειδικά από το άρθρο 14 παρ.3, αφού μια τέτοια παρέμβαση στην κυκλοφορία του λεξικού ισοδυναμεί με συνταγματικά ανεπίτρεπτη κατάσχεση.

¹⁵ Βλ. Βλάχος Γ., Το Σύνταγμα της Ελλάδας, σελ 72 και Μάνεση Α., Ατομικές Ελευθερίες, 1982, σελ. 65.

δεν μπορεί να μεταφερθεί στο θέμα της σύγκρουσης, διότι δεν συντρέχει η ταυτότητα του λόγου που θα επέτρεπε την ανάλογη εφαρμογή του. Μετά την αναθεώρηση και κατά τη διάρκεια της λειτουργίας του Συντάγματος τα θεσπισμένα δικαιώματα νομικά ίσης αξίας. Το ίδιο ακριβώς πρέπει να γίνει δεκτό και για το άρθρο 48 παρ. 1, που για την περίπτωση της κήρυξης της χώρας σε κατάσταση ανάγκης επιτρέπει να τεθούν εκτός ισχύος ορισμένα θεμελιώδη δικαιώματα. Η ratio της επιλογής αυτής των θεμελιωδών δικαιωμάτων δεν είναι η αντικειμενική σημασία του κάθε δικαιώματος, το οποίου επιτρέπεται η προσωρινή αναστολή, αλλά η αντιμετώπιση της έκτακτης ανάγκης. Γι' αυτό το Σύνταγμα προβλέπει και τη δυνατότητα να τεθούν εκτός ισχύος ορισμένα δικαιώματα ανάλογα με τις λειτουργικές ανάγκες της συγκεκριμένης περίπτωσης. Η διαφοροποίηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων κατά το άρθρο 110 παρ. 1 ή κατά το άρθρο 48 παρ. 1 του Σ δεν θεμελιώνει λοιπόν, μια γενική ιεράρχηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, δηλαδή μια ιεράρχηση που να ισχύει έξω από τη στιγμή της αναθεώρησης και έξω από τη διαδικασία της κατάστασης ανάγκης. Η διαφοροποίηση αυτή δεν αποτελεί το κριτήριο της λύσης όταν σε μια συγκεκριμένη περίπτωση συγκρούονται δύο θεμελιώδη δικαιώματα **16**.

16 Το ζήτημα είναι πολύ αμφίβολο στη γερμανική επιστήμη, η δε σχετική θέση του Γ.Ο.Σ.Δ. δεν είναι σαφής. Έτσι, οι αποφάσεις αυτού της 16-1-1957 (BVerfGE 6,40) και της 15-1-1958 (BVerfGE 7,215) δέχθηκαν μια ιεράρχηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η πρώτη απόφαση ομιλεί περί των <<υπέρτατων αρχών>> της αξιολογικής τάξης, η αναθεώρηση της οποίας απαγορεύεται (άρθρο 1 και 20 του Θεμελ. Νόμου) ενώ η δεύτερη χαρακτηρίζει ρητά την αξιολογική τάξη των θεμελιωδών δικαιωμάτων ως ιεραρχική αξιολογική τάξη, βλ. Παρ. 4.4

3.2 Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΑΡΜΟΝΙΑΣ Ή ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗΣ ΤΩΝ ΣΥΓΚΡΟΥΟΜΕΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Ως αντίκρουση της προηγούμενης μεθόδου διατυπώθηκε η κατευθυντήρια αρχή της πρακτικής αρμονίας ή πρακτικής εναρμόνισης των συνταγματικών δικαιωμάτων ή διατάξεων¹⁷. Τούτο σημαίνει ότι πρέπει καταρχήν να αποφεύγεται η βιαστική ιεράρχηση των συνταγματικών αρχών και μια δημοψηφισματικού τύπου επιλογή ενός, με πλήρη παραμερισμό του άλλου. Αντίθετα, ο ερμηνευτής και εφαρμοστής του Συντάγματος οφείλουν να επιδιώκουν την εναρμόνιση τους, έτσι ώστε το καθένα από τα αγαθά να προστατεύεται στο μέτρο του αμοιβαίου δυνατού. Η αμοιβαία οριοθέτησή τους οδηγεί στην καλύτερη πρακτική εφαρμογή και των δύο, ή τυχόν περισσοτέρων εννόμων αγαθών, τα οποία κατοχυρώνουν οι συγκρουόμενες συνταγματικές διατάξεις. Παρατηρείται έτσι π.χ. ότι <<εφόσον η ελευθερία της οδικής κυκλοφορίας είναι συνήθης και καθημερινή, ο περιορισμός της, πότε-πότε, για να καταστεί δυνατή η άσκηση της ελευθερίας των συναθροίσεων είναι θεμιτός αλλά και επιβεβλημένος>>¹⁸. Τούτο ισχύει όμως υπό την προϋπόθεση ότι πρόκειται για συνάθροιση παροδικού χαρακτήρα, διάρκειας μερικών ωρών. Εάν αντίθετα οι συγκεντρωμένοι ευνοούν να καταλάβουν επί εικοσαήμερο το οδόστρωμα κυρίας εθνικής οδού, προκειμένου να παραλύσουν την οικονομική ζωή και να επιβάλλουν τις απόψεις τους στην πολιτεία το πράγμα ασφαλώς αλλάζει. Μια τέτοια συνάθροιση δεν μπορεί πλέον να βρει έρεισμα στο δικαίωμα της συνάθροισης, διότι θίγει υπέρμετρα την οικονομική ελευθερία και την ελευθερία κίνησης μεγάλου αριθμού τρίτων προσώπων. Γενικότερα, η αρχή της πρακτικής εναρμόνισης συνεπάγεται την απαίτηση του σεβασμού <<της εύλογης σχέσης των χρησιμοποιούμενων μέσων προς τον επιδιωκόμενο σκοπό ή της συνάφειας του μέσου προς τον σκοπό>>¹⁹. Παραπέρα ο δικαστής οφείλει να λάβει υπόψη του τα πραγματικά δεδομένα και να τα εκτιμήσει κατά τρόπο τέτοιο ώστε οι σχετικές κρίσεις του να μπορούν να συναντήσουν ευρύτερη αποδοχή. Πρέπει λοιπόν, <<η

¹⁷ Βλ. Χρυσόγονο Κ., ό.π., σελ. 104-105.

¹⁸ Βλ. Μάνεση Α., ό.π., σελ. 66

¹⁹ Βλ. Μανιτάκη Α., Κράτος Δικαίου και δικαστικός έλεγχος Συνταγματικότητας, 1994, σελ. 184

νομική λύση...να μπορεί να γίνει διϋποκειμενικά δεκτή, ακριβώς διότι είναι γενικεύσιμη σε κάθε περίπτωση, ασχέτως προς τα πρόσωπα αυτών ποθ κρίνουν ή κρίνονται κάθε φορά **20**>>. Είναι, έτσι π.χ. πανθομολογούμενο γεγονός ότι η καταστροφή του φυσικού πλούτου της χώρας έχει προσλάβει δραματικές διαστάσεις. Υπό αυτές τις προϋποθέσεις η συνδρομή λόγου δημοσίου συμφέροντος που δικαιολογεί τη μεταβολή του προορισμού δάσους, εφόσον προέχει για την εθνική οικονομία άλλη χρήση του, θα πρέπει να γίνει δεκτή μόνο σε εντελώς εξαιρετικές περιπτώσεις και πάντως όχι για οικιστικούς σκοπούς **21**., έστω και αν αυτοί συνίστανται σε υλοποίηση της επιταγής του άρθρου 21 παρ 4 , Σ.

20 Βλ. Σταμάτη Κ., ό.π., σελ. 375

21 Πρβλ. ΣτΕ 1/1992, ΕλλΔνη, 1993, σελ. 859.

3.3 Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΣΤΑΘΜΙΣΗΣ ΤΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ

Σύμφωνα με το άρθρο 25 παρ1 εδ . β' Σ. Τα κρατικά όργανα προκειμένου να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκηση>> των συνταγματικών δικαιωμάτων, οφείλουν να αίρουν τις μεταξύ τους συγκρούσεις. Η αρχή αυτής της άρσης της σύγκρουσης επιτυγχάνεται με τη στάθμιση εκ μέρους του κρατικού οργάνου των συγκρουόμενων συμφερόντων και την επιλογή του επικρατέστερου σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση. Η επιλογή ασκείται κατά διακριτική ευχέρεια, η οποία ελέγχεται βεβαίως δικαστικώς. Όπως προέκυψε και από τη σχετική υπό 4.1 ανάλυση ιεράρχηση δικαιωμάτων σε γενικό επίπεδο δεν είναι νοητή, διότι όλα αποτελούν συγκεκριμενοποιήσεις της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και οποιαδήποτε ιεράρχηση θα οδηγούσε σε υποκειμενικές κρίσεις και σε πλήρη ανασφάλειες και σχετικοποίηση των δικαιωμάτων. Ο καθορισμός της προτεραιότητας γίνεται με αντικειμενικά κριτήρια, με τα οποία γίνεται υπαγωγή του επικρατούντος συμφέροντος στο δημόσιο συμφέρον, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση. Εν πάση περιπτώσει, η άρση της σύγκρουσης πρέπει να γίνεται μετά από στάθμιση των συμφερόντων και κατά τρόπο που εξασφαλίζει τη μεγαλύτερη δυνατή άσκηση όλων των συγκρουόμενων δικαιωμάτων.

Ειδικότερα, από τους θεωρητικούς της στάθμισης των συμφερόντων γίνεται δεκτό ότι η στάθμιση της εκάστοτε προτεραιότητας, δηλαδή η προστασία της μίας και ο περιορισμός της άλλης ατομικής ελευθερίας, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση είναι ζήτημα πραγματικό εξαρτώμενο από τις συντρέχουσες συγκυρίες. Σύμφωνα με τον Γ. Μιχαηλίδη – Νουάρο, ο οποίος μελετώντας τη σύγκρουση του δικαιώματος επί του ιδιωτικού βίου με το δικαίωμα της ελευθερίας του τύπου **22** δέχεται τη θεωρία της <<συγκεκριμένης στάθμισης των αγαθών>>, η στάθμιση αυτή συντελείται τόσο σε ένα επίπεδο υποκειμενικό που προσδιορίζεται από τη βούληση του ενδιαφερόμενου ατόμου. Η στάθμιση αυτή οφείλει να αναζητήσει την όσο το δυνατό αποτελεσματικότερη προστασία και των δύο συγκρουόμενων δικαιωμάτων. Αυτός ο κανόνας προκύπτει από την αρχή, ότι πρίν φτάσει ο ερμηνευτής στη διαπίστωση της αντίφασης οφείλει να αναζητήσει τη νοηματική ενότητα του Συντάγματος, αφού το Σύνταγμα δεν είναι άθροισμα, αλλά σύστημα κανόνων δικαίου. Η επιλογή του ενός δικαιώματος σε βάρος του άλλου έχει θέση, άν η προηγούμενη ερμηνευτική προσπάθεια αποδειχθεί in concreto

22 Βλ. Μιχαηλίδης – Νουάρος Γ., Το απαραβίαστο του ιδιωτικού βίου και η ελευθερία του Τύπου, ΤοΣ, 1983, σελ. 369 επ.

ατελέσφορη. Η αρχή λοιπόν της στάθμισης των συμφερόντων αποσκοπεί στην ad hoc αξιολόγηση των πραγματικών και νομικών δεδομένων προκειμένου να κριθεί το κατά περίπτωση επικρατέστερο συμφέρον ή στόν ανάλογο περιορισμό των συγκρουόμενων συμφερόντων. Κλασική για την διατύπωσή της παραμένει η ΣτΕ 810/1977 στην οποία έγινε στάθμιση μεταξύ των άρθρων 24 παρ. 1 αφενός και 22 παρ. 1, 106 παρ. 1 και 107 παρ 1 αφετέρου. Το σκεπτικό της απόφασης περιέχει τρία σημεία τα οποία συνοψίζουν την ανωτέρω αποψη:

i) << εν τυχόν δέ ελλείψει οιασδήποτε φύσεως προστατευτικής νομοθετικής διατάξεως γεννάται εκ των συνταγματικών επιταγών (του 24 παρ.1) εν πάση περιπτώσει και διά την Διοίκησιν ευθεία υποχρέωσις όπως κατά την μόρφωσιν της κρίσεως της επί ζητήματος σχέσιν έχοντος προς τα περί των αι συνταγματικά αυτά διατάξεις θέματα, λαμβάνει υπόψη και τας περί την ως άνω προστασίαν απόψεις, εν συνεκτιμήσει πάντων των συνθετότων το Εθνικόν συμφέρον λύσεως>>.

ii) <<Η Διοίκησις οφείλει, εν απουσία, νομοθετικής διατάξεως, να σταθμίζει και να συνεκτιμά πάντας τους εις τας υπ' αριθμ. 22 παρ.1, 106 παρ. 1 και 107 παρ. 1 συνταγματικάς διατάξεις αναφερόμενους παράγοντες, οίτινες δεν αποκλείεται εις συγκριμένιν περίπτωσιν να έχουν μάλλον βαρύνουσαν σημασίαν, εν σχέσει προς την υπό του 24 παρ. 1 του Συντάγματος διαγορευμένην προστασίαν του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος>>

iii) << όταν πρόκειται να εκδοθούν διοικητικά πράξεις, οι οποίες αφορούν πλείονας τομείς δραστηριότητας της Διοικήσεως πρέπει να λαμβάνονται υπόψιν όλοι οι συνθέτοντες το εθνικό συμφέρον παράγοντες και μετά την συνεκτίμηση και στάθμισιν αυτών, ενόψει και της σπουδαιότητος του επιδιωκόμενου σκοπού και να προκρίνεται κατά την αληθή βούλησιν του νομοθέτου η καλύτερον εξυπηρετούσα το γενικώτερον εθνικόν συμφέρον λύσις, αυτή η ευχέρεια μπορεί να ελεγχθεί από της απόψεως υπερβάσεως των άκρων ορίων της>>

Την ίδια γραμμή ακολουθεί πλαγίως πλέον η νομολογία (ΣτΕ 3047/80, 262/82, 1069/84, 1615/88, 2281/92_.

3.4 Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΣΤΑΘΜΙΣΗΣ ΤΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (Γ.Ο.Σ.Δ.)

Ο τρόπος άρσης της σύγκρουσης των δικαιωμάτων, όπως προκύπτει από τη θεωρία της στάθμισης των συμφερόντων υποστηρίζεται ένθερμα από την κρατούσα στη γερμανική επιστήμη γνώμη και εφαρμόζεται από την πάγια νομολογία του Γ.Ο.Σ.Δ. **23**. Από πολύ νωρίς το Γ.Ο.Σ.Δ. στράφηκε προς τη λύση του προβλήματος της σύγκρουσης των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο πεδίο των σχέσεων μεταξύ των ιδιωτών, αντιμετωπίζοντας τις πιο δύσκολες περιπτώσεις διαπροσωπικής εφαρμογής των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Αναπτύχθηκε έτσι στο πλαίσιο της νομολογίας του Γ.Ο.Σ.Δ. η θεωρία η μέθοδος της στάθμισης των συμφερόντων, μέθοδος που συνδέεται στενά με την ιδεαλιστικού τύπου αντίληψη που επικρατεί στη Γερμανία για το <<αξιολογικό σύστημα>> και την <<αξιολογική φύση>> της γερμανικής έννομης τάξης, αντίληψη που επίσης κυοφορήθηκε και αναπτύχθηκε- όχι μόνο αλλά και στο πλαίσιο της νομολογίας του Γ.Ο.Σ.Δ. Το πόσο επηρεασμένη είναι η σύγχρονη νομική σκέψη από την ατομικιστική νομική παράδοση γίνεται φανερό από τον τρόπο με τον οποίο επιδιώκεται η λύση του προβλήματος της σύγκρουσης των δικαιωμάτων από την ίδια, δηλαδή τη χρησιμοποίηση της μεθόδου της στάθμισης των συμφερόντων. Και είναι σημαντικό στο σημείο αυτό να σημειωθεί ότι η νομολογία του Γ.Ο.Σ.Δ., συνολικά αντιμετωπιζόμενη, κάθε άλλο παρά θα μπορούσε εύκολα να καταταχθεί στους συνεχιστές της ατομικιστικής νομικής παράδοσης του γερμανικού νομικού χώρου **24**. Κατά τη μέθοδο στάθμισης το αρμόδιο κρατικό όργανο έχει βέβαια διακριτική ευχέρεια για την πρόκριση του δικαιώματος που θα επικρατήσει στην κάθε περίπτωση. Η πρόκριση πρέπει ωστόσο, να γίνεται με κριτήρια αντικειμενικά κατά το Γ.Ο.Σ.Δ. Και τούτο γιατί το Σύνταγμα δεν καθιερώνει καμία ιεράρχηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Ωστόσο, αυτό το ζήτημα είναι πολύ αμφίβολο στη γερμανική επιστήμη. Ακόμα και στο Γ.Ο.Σ.Δ. υπάρχει

23 Βλ. Δημητρόπουλο Α., Σύνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, Σύστημα Σύνταγματικού Δικαίου, Τόμος Γ', Ημιτόμος Ι, 2005, σελ. 248-249

24 Βλ. παρ. 3.4. α.

διαφωνία με την έννοια της έκδοσης άκρως αντιθετικών ως προς το ζήτημα αυτό αποφάσεων. Ειδικότερα, οι αποφάσεις της 16-1-1957 (BverfGE 6,40) και 15-1-1958 (BverfGE 7,215) δέχθηκαν μια ιεράρχηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η πρώτη απόφαση ομιλεί περί των << υπερτάτων αρχών >> της αξιολογικής τάξεως, η αναθεώρηση των οποίων απαγορεύεται (άρθρα 1 και 20 του Θεμ. Νόμου), ενώ η δεύτερη απόφαση χαρακτηρίζει ρητά την αξιολογική τάξη (Wertrangordnung). Αντίθετα οι αποφάσεις της 20-12-1960 (BverfGE 12,52 επ.) και 4-10-1965 (BverfGE 19,138) δέχονται την ισοτιμία των σ' αυτές των αναφερομένων συνταγματικών διατάξεων. Πάντως, από την αρχή της ισοτιμίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων υπάρχει μια αυτονόητη εξαίρεση, αφορώσα την ανθρώπινη ζωή. Αυτή είναι η υπέρτατη αξία και αποτελεί μάλιστα την προϋπόθεση όλων των άλλων θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η νομολογία του Γ.Ο.Σ.Δ. θεώρησε ως ισάξια τα κατοχυρούμενα από το άρθρο 5 παρ. 1 του Θεμ. Νόμου δικαιώματα (δικαίωμα εκδήλωσης της γνώμης και δικαίωμα πληροφόρησης, ελευθερία τύπου και ελευθερία ανακοινώσεων από το ραδιόφωνο και τον κινηματογράφο) μεταξύ τους και με το δικαίωμα προσωπικότητας καθώς και το τελευταίο δικαίωμα και την ελευθερία της τέχνης. Αντίθετα, το δικαστήριο δέχθηκε το προβάδισμα ελευθερίας εκδηλώσεως της γνώμης απέναντι ενός ιδιωτικού εννόμου αγαθού (ελευθερία αναπτύξεως της προσωπικότητας) όταν μάλιστα η πρώτη ελευθερία εξυπηρετεί ιδεολογικούς και όχι ιδιωτικούς, ιδιοτελείς, οικονομικούς σκοπούς. Κατ' αρχήν το προβάδισμα του δικαιώματος της προσωπικότητας απέναντι της κερδοσκοπικής δραστηριότητας, π.χ. της οικονομικής διαφημίσεως. Το προβάδισμα του συμφέροντος της επίκαιρης ενημερώσεως της κοινής γνώμης σχετικά με τα εγκλήματα απέναντι του δικαιώματος προσωπικότητας του δράστη στη συγκεκριμένη περίπτωση, και κατ' αρχήν το προβάδισμα της ζωής του κυοφορούμενου απέναντι του δικαιώματος αυτοδιαθέσεως της γυναίκας (άρθρο 2 παρ.1 Θεμ. Νόμου) Εκ των άνωθεν αναφερομένων προκύπτει ότι το δικαίωμα της ζωής δεν μπορεί να σταθμισθεί σε καμία περίπτωση με τα άλλα θεμελιώδη δικαιώματα, έχοντας πάντοτε το προβάδισμα απέναντι αυτών. Κατ' ακολουθία, ο καθορισμός της προτεραιότητας μεταξύ των συγκρουόμενων δικαιωμάτων είναι ζήτημα πραγματικό και πρέπει να γίνεται ανάλογα με τη σημασία που έχουν τα δικαιώματα αυτά in concreto. Η περιπτωσιολογική κρίση της σπουδαιότητας των επιμέρους δικαιωμάτων είναι πρόδηλα ασυμβίβαστη με τις αρχές της ασφάλειας του δικαίου και του προβλεπτού κρατικών πράξεων, γεγονός κατακριτέο **25**.

Εν τούτοις, δεν υπάρχει de lege lata άλλος τρόπος άρσης των συγκρούσεων θεμελιωδών δικαιωμάτων, κατά τους υπέρμαχους αυτής της γερμανικής νομικής μεθόδου. Βέβαια, η ασθενής περιπτωσιολογική βάση της στάθμισης των συμφερόντων έγινε αντιληπτή από το Γ.Ο.Σ.Δ., το οποίο σε μια ύστατη προσπάθεια υπεράσπισης αυτής της μεθόδου προβαίνει σε ένα συνδυασμό της θεωρίας της στάθμισης των συμφερόντων και της αρχής της πρακτικής αρμονίας (Prinzip praktischer Konkordanz) που ανέπτυξε ο καθηγητής Hesse K. σε συνδυασμό με την αρχή της ενότητας **26**. Με άλλες λέξεις το δικαστήριο προσπαθεί να άρει τη συγκεκριμένη σύγκρουση θεμελιωδών δικαιωμάτων κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να πετυχαίνει τη μεγαλύτερη δυνατή άσκηση όλων των συγκρουόμενων δικαιωμάτων με τον ανάλογο περιορισμό τους **27**. Μόνο στην περίπτωση αδυναμίας επιτεύξεως του σκοπού αυτού μπορεί ο δικαστής να δώσει μετά από στάθμιση συμφερόντων, το προβάδισμα σ' ένα δικαίωμα σε βάρος του άλλου. Έτσι, π.χ. στην περίπτωση του δικαιώματος δημόσιας συναθροίσεως, που εμποδίζει συνήθως την κυκλοφορία πεζών και οχημάτων και τη λειτουργία καταστημάτων (σύγκρουση ελευθερίας συναθροίσεως, ελευθερίας κινήσεως και επαγγελματικής ελευθερίας), το κρατικό όργανο οφείλει με τον κατάλληλο περιορισμό του χρόνου ή του τύπου ή και του τρόπου πραγματοποίησης της συνάθροισης να πετύχει τη μικρότερη δυνατή προσβολή των δύο άλλων θεμελιωδών δικαιωμάτων. Αξίζει πάντως, να ασχοληθούμε με δυο υποθέσεις σταθμούς του Γ.Ο.Σ.Δ. που απηχούν την επικρατούσα νομική μεθοδολογία στο θέμα της επίλυσης του προβλήματος της σύγκρουσης: τις υποθέσεις Lueth και Blinkfuer (15-1-1958 και 26-2-1969 αντίστοιχα).

26 Βλ. παρ. 4.2.

27 Σύμφωνα με την απόφαση της Γ.Ο.Σ.Δ. της 26-5 1970 (BVerfGE 28.261), η οποία έκρινε σύγκρουση μεταξύ του θεμελιώδους δικαιώματος της αρνήσεως στρατιωτικής υπηρεσίας με όπλα για λόγους συνειδήσεως και της συνταγματικά προστατευόμενης ομαλής λειτουργίας των ενόπλων δυνάμεων: <<... Οι εν προκειμένω εμφανιζόμενες συγκρούσεις... αίρονται μόνο, αφού διαπιστωθεί ποια συνταγματική διάταξη έχει μεγαλύτερο βάρος για το κρινόμενο ζήτημα... ο ασθενέστερος κανόνας επιτρέπεται να υποχωρεί τόσο, όσο εμφανίζεται λογικά και συστηματικά αναγκαίο, το βασικό ουσιαστικό περιεχόμενό του πρέπει να γίνεται σεβαστό σε κάθε περίπτωση>>.

3.4.α. ΥΠΟΘΕΣΗ LUETH

Ο πιο γνωστός από τους σκηνοθέτες του γερμανικού ναζιστικού καθεστώτος Veit Harlan συνεχίζει και μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου την κινηματογραφική του δραστηριότητα. Ο διευθυντής της υπηρεσίας τύπου του Αμβούργου Lueth, στην προσπάθειά του να εμποδίσει μια νέα είσοδο του Harlan στο γερμανικό κινηματογράφο, τον κατηγορεί, με ομιλία του προς τους εμπόρους και τους παραγωγούς κινηματογραφικών ταινιών, σαν οπαδό του εθνικοσοσιαλισμού και παρακινεί το ακροατήριό του να μπούκοτάρει την ταινία του Harlan. Το ίδιο επαναλαμβάνει και με επιστολή του στις εφημερίδες. Κατά του Lueth εγείρεται αγωγή με την οποία επιδιώκεται η καταδίκη του σε παράλειψη από τέτοιου είδους ενέργειες. Η αγωγή γίνεται δεκτή με την αιτιολογία ότι η συμπεριφορά αυτή του Lueth, σαν επέμβαση στη σφαίρα της επαγγελματικής δραστηριότητας του ενάγοντα αντίκειται στα χρηστά ήθη (826 γερμ. ΑΚ)

Κατά της απόφασης αυτής εγείρει αγωγή ο Lueth συνταγματική προσφυγή, η οποία και γίνεται δεκτή από το Γ.Ο.Σ.Δ. Η προσφυγή βασιζόταν στο άρθρο 5 του Θεμελ. Νόμου, ο οποίος κατοχυρώνει την ελευθερία σκέψεως και εκφράσεως της γνώμης. Κατά το συνταγματικό δικαστήριο η ελευθερία εκφράσεως αποτελεί απαραίτητο στοιχείο της δημοκρατίας, αποτελεί τη βάση κάθε ελευθερίας. Το αξιολογικό περιεχόμενο του συντάγματος πρέπει να εξασφαλίζεται σ' όλες τις περιοχές του δικαίου. Το περιεχόμενο αυτό προσδιορίζει και την έννοια της γενικής ρήτρας του αρ. 826. Δεν έκρινε επομένως ορθά το κοινό δικαστήριο, ότι οι ενέργειες του Lueth είναι αντίθετες στα χρηστά ήθη. Το άρθρο 5 του Θεμ. Νόμου προστατεύει όχι μόνο την απλή έκφραση γνώμης αλλά και την επιδιωκόμενη γενικότερη επίδραση. Το ενδιαφέρον του προσφεύγοντος ήταν ενδιαφέρον για το γερμανικό κινηματογράφο. Τα δημόσια συμφέροντα του Harlan πρέπει να υποχωρήσουν, εφόσον πρόκειται για δημόσια συζήτηση πάνω σε θέματα γενικής σημασίας.

3.4.β. ΥΠΟΘΕΣΗ BLINKFUER

Μετά τα γεγονότα του τείχους του Βερολίνου, τρεις εκδοτικές εταιρείες εφημερίδων του συγκροτήματος Springer στο Αμβούργο, ανακοινώνουν με έγγραφό τους στους πωλητές εφημερίδων να μην πωλούν έντυπα, που δημοσιεύουν τα ραδιοφωνικά προγράμματα της Ανατολικής Γερμανίας και συμβάλλουν με αυτόν τον τρόπο στην προπαγάνδα του Ulbricht. Στην αντίθετη περίπτωση, θα επανεξετάσουν το θέμα της συνέχισης των επαγγελματικών τους σχέσεων. Η εβδομαδιαία εφημερίδα Blinkfuer, συνεχίζει τη δημοσίευση των ραδιοφωνικών προγραμμάτων της

Ανατολικής Γερμανίας και η κυκλοφορία της μειώνεται. Ο εκδότης της εφημερίδας εγείρει αγωγή για την αποκατάσταση της ζημιάς. Το BGH απορρίπτει την αγωγή. Η απόφαση στην αιτιολογία της προσανατολίζεται στη υπόθεση Lueth. Ο Springer με την ενέργεια αυτή επεδίωξε (όπως ο Lueth), πολιτικούς σκοπούς και όχι ιδιοτελείς επαγγελματικούς σκοπούς. Η οικοδόμηση του τείχους του Βερολίνου έθετε πράγματι το ερώτημα για την επιδοκιμασία ή αποδοκιμασία αυτής της συμπεριφοράς. Τα συγκρουόμενα συμφέροντα ήταν πολιτικού και όχι επαγγελματικού οικονομικού χαρακτήρα. Μετά την απόρριψη της αγωγής του, ο εκδότης της Blinkfuer καταθέτει συνταγματική προσφυγή που γίνεται δεκτή. Σύμφωνα με την αιτιολογία της αποφάσεως του BverfG, που βασίζεται στο άρθρο 5 του Θεμελ. Νόμου. Η έκκληση για οικονομικό αποκλεισμό επιτρέπεται μόνο σαν μέσο του πνευματικού αγώνα των γνωμών. Αλλά αποφασιστικό κριτήριο είναι το ότι πρέπει να περιορίζεται μόνο στη διακήρυξη των πεποιθήσεων και να μην εκτείνεται στη χρησιμοποίηση μέσων που στερούν από τον αντίπαλο την δυνατότητα να αποφασίζει και χωρίς οικονομικές πιέσεις. Η οικονομική πίεση είναι παράνομη. Η ελευθερία των πνευματικών αντιθέσεων του πνευματικού αγώνα είναι πρωταρχική προϋπόθεση της ελεύθερης λειτουργίας του πολιτεύματος καθόσον μόνο αυτή εγγυάται τη δημόσια συζήτηση πάνω σε θέματα γενικού ενδιαφέροντος και κρατικοπολιτικής σημασίας.

3.5 Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑΣ- Η ΣΤΑΘΜΙΣΗ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ

Η αρχή της αναλογικότητας: Η αρχή της αναλογικότητας (Grundsatz der Verhältnismäßigkeit, principle of proportionality, principe de proportionnalité) επιτάσσει την ύπαρξη εύλογης σχέσης, εύλογης αναλογίας, ανάμεσα στον επιδιωκόμενο σκοπό και στο περιορισμό συνταγματικού δικαιώματος, ως μέσου για την επίτευξη του σκοπού. Ο περιορισμός πρέπει να συγκεντρώνει τις ιδιότητες της καταλληλότητας και της αναγκαιότητας. Η αρχή της αναλογικότητας προσδιορίζει τη σχέση ανάμεσα στο σκοπό του νομοθέτη (κοινό δίκαιο) και το μέσο που χρησιμοποιεί για την επίτευξη του και το οποίο περιορίζει συνταγματικό δικαίωμα (συνταγματικό δίκαιο). Η αρχή της αναλογικότητας κατοχυρώνεται πλέον (ύστερα από τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001 **28**) και ρητώς από το άρθρο 25 παρ. 1 εδ. δ' Σ., όπου ορίζεται ότι οι κάθε είδους περιορισμοί των συνταγματικών δικαιωμάτων πρέπει να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας. Κατά το άρθρο II-112 παρ. 1 εδ. β' του ΣχΕυρΣ, τηρούμενης της αρχής της αναλογικότητας, περιορισμοί επιτρέπεται να επιβάλλονται, μόνον εφόσον είναι αναγκαίοι και ανταποκρίνονται πραγματικά σε στόχους γενικού ενδιαφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στη ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών τρίτων. Η καταγωγή της αρχής της αναλογικότητας ανάγεται στο γερμανικό αλλά και στο γαλλικό αστυνομικό δίκαιο. Κατά το Γ.Ο.Σ.Δ. **29** ο νομοθετικός περιορισμός του συνταγματικού δικαιώματος πρέπει να ανταποκρίνεται προς τα πράγματα, να θεμελιώνεται στη φύση του πράγματος και δεν επιτρέπεται ο νομοθέτης να εισάγει περιορισμούς ξένους προς αυτή. Τη αρχή αυτή εφαρμόζει το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, το οποίο και δέχεται με τη νομολογία του, ότι οι πράξεις των κοινοτικών Οργάνων πρέπει να τελούν σε ανάλογη προς τον σκοπό σχέση και να μην υπερβαίνουν το απαραίτητο για την επίτευξή του μέτρο **30**. Η αρχή καθιερώνεται στα άρθρα 8-11 ΕΣΔΑ και εφαρμόζεται στη νομολογία του ΕΔΔΑ **31**.

28 Πριν από τη ρητή καθιέρωση της η αρχή της αναλογικότητας συνήγετο από τα άρθρα 5 παρ. 1 και 25 παρ.1.

29 BverfGE 30, 292,316

30 ΔΕΚ C- 359/92, NoB 1996, σελ. 110

31 M.A. Eissen, the Principle of Proportionality in the Case- Law of the European Court of Human Rights, s.t. The European system of the Protection of Human Rights, εκδ. Mc Donald/Matschner/Petzhold, 1993, σ. 125 επ.

Η αρχή της αναλογικότητας περιείχετο ήδη στην παλαιότερη νομολογία του ΣτΕ και εμφανίζεται ρητά μετά το 1984. Κατά την ελληνική νομολογία η αρχή της αναλογικότητας συνάγεται από την έννοια του κράτους δικαίου. Ιδιαίτερη είναι η σημασία της αρχής της αναλογικότητας αναφορικά προς την κατά το άρθρο 5 παρ.3 προσωπική ελευθερία και την προσωποκράτηση ως περιορισμό της ελευθερίας αυτής. Για την επιβολή της προσωποκράτησης, ως βαρύτερου περιορισμού, δεν αρκεί η νομοθετική πρόβλεψη, αλλά πρέπει να εκτιμά ο δικαστής καν σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση αν και κατά ποιό βαθμό το μέτρο αυτό είναι αναγκαίο και πρόσφορο για τον συγκεκριμένο οφειλέτη, αφού ληφθούν υπόψη όλα τα πραγματικά περιστατικά **32**. Η νομιμότητα του σκοπού, του νομοθέτη και του μέσου. Επιδιωκόμενος σκοπός του νομοθέτη και χρησιμοποιούμενο μέσο αποτελούν τους δύο άξονες της σχέσης, την οποία προτείνει η αρχή της αναλογικότητας για την εξέταση της νομιμότητας του περιορισμού των συνταγματικών δικαιωμάτων. Τα ελληνικά δικαστήρια ελέγχουν τον <<δηλωμένο σκοπό του νόμου>>. Θα πρέπει δηλαδή να είναι σύμφωνος προς το Σύνταγμα ο σκοπός του νομοθέτη, όπως δηλώνεται κατά τρόπο επίσημο, είτε στην αιτιολογική έκθεση, είτε στα πρακτικά. Δεν ελέγχεται όμως δικαστικά η αλήθεια του δηλωμένου σκοπού του νομοθέτη, αν δηλαδή ο νομοθέτης χρησιμοποιεί τη νομοθετική του εξουσία για σκοπό διάφορο από εκείνο που επίσημα δηλώνεται. Δεν ελέγχεται η <<κατάχρηση της νομοθετικής εξουσίας>>. << Κατά τεκμήριο>> τα παραγωγικά αίτια της βούλησης του νομοθέτη συμπίπτουν με τον δηλωμένο σκοπό, δημιουργούμενου έτσι ενός <<τεκμηρίου συνταγματικότητας>> Κατά τη νομολογία του ΣτΕ οι περιορισμοί πρέπει να <<συνάπτονται προς τον υπό του νόμου επιδιωκόμενο σκοπό>> **33**. Τα στάδια της μεθόδου της αναλογικότητας είναι τα εξής **34**:

A) Η προσφορότητα, καταλληλότητα (Geeignetheit). Κατάλληλος είναι ο περιορισμός, όταν μπορεί να επιφέρει το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Η αρχή απαιτεί, όπως ο εισαγόμενος νομοθετικός περιορισμός αποτελεί κατ' είδα και έκταση πρόσφορο μέσο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού

B) Η αναγκαιότητα (Erfoderlichkeit, Notwendigkeit). Αναγκαίος είναι ο περιορισμός, όταν αποκλείεται η επιλογή άλλου, εξίσου μεν αποτελεσματικού, λιγότερο όμως περιοριστικού μέτρου. Αν δηλαδή το

32 Προεδρ. Διοικ. Πρωτ. Αθ. 37/1995, Δδικ 1995, σ. 423

33 ΣτΕ 2112/1984, ΤοΣ 1985, σ.63 επ.

34 Βλ. Pieroth/ Schlink, Grynrechte, σ.65

ίδιο αποτέλεσμα είναι δυνατό να επιτευχθεί με μικρότερο περιορισμό, τότε ο επιβαλλόμενος δεν είναι αναγκαίος και κατά συνέπεια δεν είναι σύμφωνος προς την αρχή της αναλογικότητας. Στη νομολογία του ΣτΕ φαίνεται να παγιποιείται η θέση ότι η έκταση του περιορισμού συνταγματικού δικαιώματος ελέγχεται δικαστικά και κυρίως αν ο περιορισμός υπερβαίνει το αναγκαίο μέτρο **35**. Εφόσον στον νόμο προβλέπονται περισσότεροι περιορισμοί, η διοίκηση οφείλει να εφαρμόζει τους καταρχήν ηπιότερους.

Γ) Η αναλογικότητα *stricto sensu*: (*Verhältnismäßigkeit im engeren Sinne, Angemessenheit, Zumutbarkeit, Proportionalität*). Στάθμιση συμφερόντων. Στην αρχή της αναλογικότητας εωτάχθηκε η στάθμιση των συμφερόντων (*Interessenabwägung Guterabwägung*), η οποία αρχικά μάλλον εθεωρείτο ως αυτοτελής μέθοδος **36**. Προς την λύση του προβλήματος της σύγκρουσης των δικαιωμάτων, στο πεδίο των μεταξύ ιδιωτικών σχέσεων, στράφηκε το Γ.Ο.Σ.Δ., το οποίο είχε να αντιμετωπίσει από τις πλέον δύσκολες περιπτώσεις εφαρμογής των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

35 ΣτΕ 2195/1993, Αρμ. 11994, σ. 738

36 Βλ. Pieroth/ Schlink, Grundrechte, σ. 67

3.6 ΚΡΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΣΤΑΘΜΙΣΗΣ ΤΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ

Κατά τη θεωρία της στάθμισης των συμφερόντων προβάλλει έντονα ο κίνδυνος των υποκειμενικών κρίσεων του πολιτειακού οργάνου (διοικητικού και τελικά ίσως και δικαστή). Θέλοντας να τονίσουν αυτόν τον κίνδυνο οι θεωρητικοί οπαδοί της εν λόγω θεωρίας παρατηρούν τα εξής: <<Η διακριτική ευχέρεια που έχει, σ' αυτές τις περιπτώσεις το αρμόδιο κρατικό όργανο πρέπει να ασκείται με κριτήρια αντικειμενικά και όχι με βάση αυθαίρετες κατατάξεις και υποκειμενικές εκτιμήσεις ιδεολογικής ή πολιτικής υφής>> **37** Τις πιο πολλές φορές, όταν η εύλογη στάθμιση είναι και προφανής αυτή η ερμηνευτική υπόδειξη, εύστοχη στην αφηρημένη της διατύπωση, στηρίζει την ορθή και αποδεκτή λύση. Τα πράγματα όμως δυσκολεύουν από τη φύση τους σε οριακές περιπτώσεις, εκεί δηλαδή που το κριτήριο της εύλογης λύσης δεν είναι προφανές, εκεί που τα συγκρουόμενα και συνταγματικά προστατευόμενα συμφέροντα είναι στη συγκεκριμένη τους έκφραση ισότιμα και ισοβαρή. Για τέτοιες περιπτώσεις η θεωρία των αντακειμενικών κριτηρίων ή των εκτιμήσεων, που ούτε ιδεολογικής ούτε πολιτικής υφής είναι, υπόκειται στην εξής κριτική **38**:

1) Διερωτόμεθα αν υπάρχει πάντοτε δυνατότητα αντικειμενικής κρίσης από ένα μέλος της κοινωνίας που ασκεί δημόσιο λειτουργήμα και που καλείται κατά την άσκηση του λειτουργήματος του να κάνει αξιολογικές επιλογές. Και ο δημόσιος λειτουργός ζει και μετέχει ως άτομο στην κοινωνική σύγκρουση. Όταν κληθεί να σταθμίσει μια σύγκρουση π.χ.

37 Βλ. Μάνεση Α., ό.π., σελ. 65

38 Βλ. Τσάτσο Δ., ό.π. σελ. 298-300

μεταξύ θρησκευτικής ελευθερίας και ελευθερίας του τύπου (άρθρα 13 παρ.2 και 14 παρ. 2) τελικά δεν μπορεί να αποφύγει την απάντηση στο ερώτημα ,ποιό είναι το αγαθό, που είναι άξιο περισσότερης προστασίας. Αυτή η κρίση όμως έχει από τη φύση της, από το είδος του επιδικίου προβλήματος, περιεχόμενο ιδεολογικό ή και πολιτικό.

II) Αυτό που θα μπορούσε –ή μάλλον θα έπρεπε- κανείς να αξιώσει από το επιφορτισμένο με τη στάθμιση των συγκρουόμενων δικαιωμάτων όργανο της πολιτείας είναι όχι η ανέφικτη και ίσως ανύπαρκτη αντικειμενικότητα, αλλά η αμεροληψία του. Η διαφορά ανάμεσα στην αντικειμενικότητα και στην αμεροληψία είναι η εξής: Με την αντικειμενικότητα επιχειρείται ο συχνά ανέφικτος αποχωρισμός της αξιολογικής κρίσης από την ιδεολογική και πολιτική συγκρότηση του κρίνοντος φορέα του οργάνου. Με την αμεροληψία αντίθετα, επιχειρείται ο αποχωρισμός της αξιολογικής κρίσης του οργάνου από τους ενδεχόμενους δεσμούς του με τα πρόσωπα ή τα συμφέροντα της συγκεκριμένης σύγκρουσης.

III) Από τις παραπάνω επισημάνσεις γύρω από το πρόβλημα της στάθμισης των συμφερόντων προκύπτει πως ούτε στο θέμα αυτό μπορεί να τπάρξει πάντοτε μια ορθή λύση, λύση που θα είναι (δήθεν άσχετη) με την κατ' ανάγκη προερμηνευτική επιλογή του ερμηνευτή **39**. Η άποψη της μιας ορθής λύσης, που μας την εξασφαλίζει η νομική μέθοδος της ερμηνείας, που ανταδιαστέλεται μάλιστα με κάποια υποθετική ερμηνεία **40**, εκτίθεται σ' εδύο σοβαρούς επιστημονικούς κινδύνους: Πρώτον, θα πρέπει να της αποδοθεί το –ασφαλώς όχι ηθελημένο- αποτέλεσμα της απροσδόκητης αναβίωσης της θεωρίας της πολιτικής ουδετερότητας, άποψη με μοναρχική προέλευση και με ιστορικά αποδεδειγμένη δημοκρατική λειτουργία. Δεύτερον, η κατασκευή της αντιδιαστολής μεταξύ <<νομικής>> και <<πολιτικής>> ερμηνείας, επιτρέπει την παρατήρηση πως <<το

39 Βλ. Τσάτσο Δ., Συνταγματικό Δίκαιο. Τόμος Α', 1988, παρ. 2.

40 Βλ. Μανιτάκη Α., Η νομική φύση και ο πολιτικός χαρακτήρας της ερμηνείας του Συντάγματος, ΤοΣ, 1985, σελ. 476 επ.

σχήμα νομική-πολιτική ερμηνεία του Συντάγματος αποδίδει πρόθυμα το χαρακτηρισμό (μάλλον τη μορφή) της πολιτικής ερμηνείας σε κάθε εκδήλωση ερμηνευτικής διαφωνίας, σε κάθε περίπτωση προβολής διαφορετικών ερμηνευτικών προτάσεων. Μέσα στο σχήμα αυτό νομική ερμηνεία είναι όποι πολύ απλά πρόλαβε να αυτοχαρακτηρισθεί έτσι>>**41**. Υπάρχουν βέβαια, περιπτώσεις, όπου η σύγκρουση των δικαιωμάτων είναι εγγενής. Έτσι, π.χ. οι διατάξεις του άρθρου 24 για την προστασία του περιβάλλοντος (παρ.1), για την χωροταξική αναδιάρθρωση της χώρας (παρ. 2), για την προστασία των μνημείων και παραδοσιακών περιοχών (παρ. 6) θα παρέμεναν απλό ευχολόγιο αν δεν γινόταν δεκτό ότι ισχύουν στο μέτρο που η πραγμάτωση τους συνεπάγεται περιορισμό της ιδιοκτησίας. Γι' αυτό και εύλογα το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε πως σε αρκετές περιπτώσεις το άρθρο 24 κατ' ισχύει του άρθρου 17. Αυτή η τοποθέτηση του δικαστηρίου επέτρεψε τη διαμόρφωση μίας νομολογίας αρκετά ανοιχτής στο θέμα αυτό. Έτσι, κρίθηκαν θεμιτοί σοβαροί περιορισμοί της ιδιοκτησίας, όπως π.χ. η θέσπιση σκληρών όρων δόμησης εντός του Σχεδίου Πόλης όπως η Πλάκα, η Καστέλλα, η Πάνω Πόλη **42**, ή εκτός Σχεδίου Πόλης **43**, ή ακόμα και η απαγόρευση δόμησης στην ύπαιθρο **44**.

41 Βλ. Βενιζέλο Ευ., Η ερμηνεία του Συντάγματος. Μεταξύ νομικής δογματικής και επιστημονικής ειλικρίνειας, ΝοΒ, 1986, σελ. 1529 επ.

42 ΣτΕ 1518/ 1984, ΣτΕ 1239/1982, ΝοΒ, 1983,

43 ΣτΕ 1519/1980

44 ΣτΕ 1518/1980 και 797/1981

3.7 ΚΡΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΘΟΔΟ ΣΤΑΘΜΙΣΗΣ ΤΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ Γ.Ο.Σ.Δ.

Η μέθοδος στάθμισης των συμφερόντων από το Γ.Ο.Σ.Δ. ξεκινά από την εσφαλμένη βάση της νομικής άσκησης των δικαιωμάτων και από τα δύο μέρη της διαφοράς και αντιμετωπίζοντας το όλο θέμα περιπτωσιολογικά προβαίνει στη στάθμιση των συμφερόντων σε κάθε περίπτωση. Στίς περισσότερες περιπτώσεις λοιπόν, σύγκρουσης δικαιωμάτων οι <<ανώτερες αξίες υπερτερούν>> ενώ <<οι κατώτερες αξίες υποχωρούν>> Η ασάφεια της μεθοδολογίας αυτής έγκειται, εκτός των άλλων, στο ότι οποιοδήποτε συμφέρον εύκολα μπορεί να παρουσιαστεί <<ως υψηλή και ευγενής αξία>>, ενισχυόμενης με αυτόν τον τρόπο σημαντικά και της ευχέρειας της δικαστικής κρίσης και της αβεβαιότητας του δικαίου . Η θεωρία του αξιολογικού συστήματος στην οποία το Γ.Ο.Σ.Δ. στηρίζει την επέκταση της δικαιοκίνης δυνάμει των θεμελιωδών δικαιωμάτων έχει γίνει στη Γερμανία στόχος κριτικής από πολλούς συγγραφείς και από διάφορες οπτικές γωνίες. Δεν γίνεται απόλυτα σαφές στη νομολογία του Γ.Ο.Σ.Δ., αν το αξιολογικό αυτό σύστημα νοείται σαν <<κλειστό δικαιοκίνικό σύστημα>>, που εμποδίζει τη νομική εξέλιξη, θέτοντας ταυτόχρονα όρια στην παραπέρα διάπλαση, μέσω του κοινού νομοθέτη του προστατευτικού και εξασφαλιστικού περιεχομένου των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Το δικαστήριο κάνει λόγο για αξιολογικό σύστημα, το οποίο αν και βασίζεται στην ανώτατη αρχή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας κατά το γερμανικό σύστημα, εντούτοις δεν προχωρεί στη συγκεκριμενοποίηση του αξιολογικού συστήματος σαν συστήματος ανθρωπιστικού.

Αν και καταλήγει με τις αποφάσεις του στο πρακτικό αποτέλεσμα της δεσμεύσεως της ιδιωτικής εξουσίας (υπόθεση Luth και Blinkfuer) στα θεμελιώδη δικαιώματα, δεν προχωρεί στη θεωρητική διαμόρφωση του πρακτικού αυτού αποτελέσματος, αντιμετωπίζοντας το ζήτημα της <<τριτενέργειας>> κυρίως σαν θέμα εφαρμογής των θεμελιωδών δικαιωμάτων, αν και η θέση αυτή προκύπτει πρακτικά από τις αποφάσεις του δικαστηρίου. Στη νομολογία του Γ.Ο.Σ.Δ. δεν αναλύεται η αντίθεση ατομικιστικής έννομης τάξης και απόλυτης αμυντικής ενέργειας δεν συγκεκριμενοποιούνται οι διάφορες πλευρές του περιεχομένου των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ο τρόπος της εφαρμογής τους στις διαπροσωπικές σχέσεις, ούτε τονίζεται η μεταβολή της έννομης τάξης από ατομικιστική σε κοινωνική ανθρωπιστική. Το δικαστήριο δεν παίρνει θέση υπέρ της έμμεσης ή άμεσης θεωρίας, δεν διαπιστώνει όμως και την αδυναμία της διακρίσεως της αμυντικής ενέργειας σε άμεση και έμμεση, Βασιζόμενο στο πρότυπο του κοινωνικού ανθρώπου, δέχεται τη

νομιμότητα του περιορισμού της ατομικής ελευθερίας, με την προϋπόθεση ότι δεν παραβιάζεται η ανθρώπινη αξιοπρέπεια και προσωπικότητα. Δεν αξηγεί όμως το δικαστήριο τότε ο περιορισμός της προσωπικής ελευθερίας είναι ανεκτός και αντίθετα, σε ποιές περιπτώσεις αποτελεί παραβίαση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Η αντιμετώπιση του όλου θέματος, με τη μεθοδολογία της στάθμισης των συμφερόντων έχει κατ' ανάγκη περιπτωσιολογικό χαρακτήρα και δεν οδηγεί πάντοτε σε λύσεις συνεπείς προς την εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων στις διαπροσωπικές σχέσεις. Επομένως, η θεωρία της στάθμισης των συμφερόντων που ανέπτυξε το Γ.Ο.Σ.Δ. περιέχει πράγματι αρκετά κενά, με την έννοια ότι εντοπίζει αγεφύρωτες αντιθέσεις. Δεν στρέφεται προς τον εντοπισμό της ενότητας αυτών των αντιθέσεων, προς την σύνθεσή τους, αλλά προς την προτίμηση του ενός ή του άλλου μέρους της διαφοράς, προτίμηση, η οποία όσο και να εξαρτάται από <<αντικειμενικά κριτήρια>> δεν μπορεί να απαλλαγεί από υποκειμενικά στοιχεία και κρίσεις **45**.

45 Παρά την επιχειρηματολογία κατά της μεθόδου αυτής ακόμα και το ΔΕΚ σε ανάλογες περιπτώσεις σύγκρουσης δικαιωμάτων προβαίνει στη στάθμιση των συμφερόντων, Ειδικότερα, είναι γνωστό ότι το δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα των τριών θεσμικών οργάνων – Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, Συμβουλίου και Επιτροπής- διακηρύσσεται στο άρθρο 225 ΕΚ ως ατομικό δικαίωμα πολιτικού χαρακτήρα. Η πρόσβαση αυτή ρυθμίζεται από τον Κοινό Κώδικα Συμπεριφοράς Συμβουλίου και Επιτροπής (901730/ΕΚ) ως προς τους περιορισμούς, από τον κανονισμό του Συμβουλίου 1049/2001 και ως προς τη διαδικασία από το ΕΚΣ. Η στάθμιση των αντιτιθέμενων συμφερόντων για να χορηγηθεί απλή άδεια πρόσβασης στα έγγραφα του Συμβουλίου επιβάλλει κατά το ΔΕΚ να εκτεθούν οι λόγοι για τους οποίους υπερτερεί *in concreto* το συμφέρον του απορρήτου των εργασιών του Συμβουλίου απέναντι στο συμφέρον του πολίτη να λάβει γνώση των διακυβευθέντων κατά τις εργασίες (ΔΕΚ C-58/94, ΠΕΚ 194/94, ΠΕΚ 174/95).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το πρόβλημα της σύγκρουσης των συνταγματικών δικαιωμάτων, της διακρινόμενης σε νομική και πραγματική έχει απασχολήσει έντονα τη θεωρία λόγω των πρακτικών συνεπειών που επάγεται. Τελικά, το ζήτημα της σύγκρουσης των δικαιωμάτων, ζήτημα που ανάγεται στη μεταβολή της έννομης τάξης και από μεθοδολογικής απόψεως είναι ζήτημα που ανάγεται στον εντοπισμό της μεταβολής αυτής από τις διάφορες νομικές θεωρίες οι οποίες εφόσον αντίθετα δεν εντοπίζουν την γενικότερη δικαιοσύνη μεταβολή, παραμένουν στο πλαίσιο της ατομικιστικής θεωρίας και έννομης τάξης, δεχόμενες την επίδρασή της. Το ζήτημα λοιπόν της σύγκρουσης των δικαιωμάτων υπό νομική έννοια είναι ζήτημα νομικοπολιτικής πραγματιότητας, το δημιουργεί η ατομικιστική έννομη τάξη και το καλλιεργεί η ατομικιστική νομική παράδοση, Συνεπώς, η εικόνα της νομικής σύγκρουσης είναι πλαστή και σε καμία περίπτωση δεν πρόκειται να εμποδιστεί η σύγκρουση με το να αρνηθούμε την τριτενέργεια ή με το να προβούμε στη μέθοδο της στάθμισης των συμφερόντων όπως της παρουσίασε το Γ.Ο.Σ.Δ., δεδομένου ότι η μέθοδος αυτή συνδέεται με την ιδεαλιστικού χαρακτήρα αντίληψη, που επικρατεί στη Γερμανία για το <<αξιολογικό σύστημα>> και την <<αξιολογική φύση>> της γερμανικής έννομης τάξης. Επιπλέον η μέθοδος στ΄θμισης των συμφερόντων, εντοπίζοντας αγεφύρωτες αντιθέσεις, δεν στρέφεται προς τον εντοπισμό της ενότητας αυτών των αντιθέσεων αλλά προς την προτίμηση του ενός ή του άλλου μέρους της διαφοράς, προτίμηση που όσο και αν εξαρτάται από αντικειμενικά κριτήρια δεν μπορεί να απαλλαγεί από υποκειμενικά στοιχεία και κρίσεις. Γι' αυτό και η συγκεκριμένη μέθοδος δεν ανταποκρίνεται προς την ενότητα της σύγχρονης έννομης τάξης, στην οποία εντοπίζονται μόνο πραγματικές συγκρούσεις, η δικαιοσύνη άρση των οποίων συνιστά και την αποστολή του δικαίου. Η μόνη μέθοδος που μπορεί να επιβάλει την αρμονική συμβίωση και κατά συνέπεια την άρση των πραγματικών συγκρούσεων με νομικούς κανόνες, είναι η υεσμική εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων, δηλαδή η εφαρμογή τους στο επίπεδο μερικότερης έννομης σχέσης ή θεσμού, είτε προς το γενικό, είτε προς το θεσμικό τους περιεχόμενο, όπως προσδιορίζεται από την σχέση αιτιώδους συνάφειας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Βενιζέλος Ευ.**, Ζητήματα συνταγματικών ελευθεριών, 1986
- Βενιζέλος Ευ.**, Η ερμηνεία του Συντάγματος. Μεταξύ νομικής δογματικής και επιστημονικής ειλικρίνειας, ΝοΒ, 1986 (1529)
- Βλάχος Γ.**, Το Σύνταγμα της Ελλάδας, 1979
- Γαζής Α.**, Η σύγκρουσις των δικαιωμάτων, 1959
- Δαγτόγλου Π.**, Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα, Τόμος Α΄, 2005
- Δημητρόπουλος Α.**, Κοινωνικός ανθρωπισμός και ανθρώπινα δικαιώματα, 1980
- Δημητρόπουλος Α.**, Τα αμυντικά δικαιώματα του ανθρώπου και η μεταβολή της έννομης τάξης, 1981
- Δημητρόπουλος Α.**, Γενική Συνταγματική Θεωρία, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, 2004
- Δημητρόπουλος Α.**, Συνταγματικά δικαιώματα, Γενικό μέρος, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος γ, Ημιτόμος 1, 2005
- Δημητροπουλος Α.**, Συνταγματικά δικαιώματα, Ειδικό μέρος, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου Τομ III Ημ.Β΄, 2005
- Μάνεσης Α.**, Ατομικές Ελευθερίες, 1982
- Μανιτάκης Α.**, Κράτος Δικαίου και δικαστικός έλεγχος συνταγματικότητας, 1994
- Μουριάς Κ.**, Συνταγματικό Δίκαιο, 2004
- Μιχαηλίδης-Νουάρος.**, Το απαραβίαστο του ιδιωτικού βίου και η ελευθερία του τύπου, ΤοΣ, 1983
- Παπαδημητρίου Γ.**, Η ελευθερία της αποδημίας, 1976
- Ράικος Αθ.**, Συνταγματικό Δίκαιο, Θεμελιώδη δικαιώματα, 2002
- Σιούτη Γλ.** Δίκαιο Περιβάλλοντος, 1988
- Τσάτσος Δ** Το πρόβλημα της ερμηνείας εν τω Συνταγματικώ δικαίω, 1970
- Χρυσόγονος Κ.**, Ατομικά και Κοινωνικά δικαιώματα, 2002

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Δημητρόπουλος Α., Die Institutionelle Anwendung der Grundrechte (Πρόλογος R. Grawert), 1997

Bachof O., Freiheit des Berufs σε Bettermann- Nipperdey- Schenuer τ.ΙΙΙ, ημιτ. 1, 1967]

Bethge H., Zur Problematik von Grundrechtskolissionen, 1977

Ehmke H., Prinzipien der Verfassungsinterpretation , VVSDtRL20, 1963

Eissen M.A., The Principle of Proportionality in the Case-Law of the European Court of Human Rights, 1993.

Mueller G., Die Drittwicklung der Grundrechte und das Sozialstaatprinzip, 1965

Nipperdey H.C., Grundrechte und Privatrecht, 1961

Schwacke P., Grundrechtliche Spannungslagen , 1975

NΟΜΟΛΟΓΙΑ

Στο σημείο αυτό παρουσιάζονται 10 νομολογιακές αποφάσεις σχετικές με το θέμα της στάθμισης των συμφερόντων.

1. 4100/2002 ΠολΠΡΠειρ.

[Πείρ. Νομόλ. (2002) σελ. 352, ΝοΒ (2003) σελ. 698]

Απόρριψη αγωγής κατά εφημερίδας με αίτημα αποζημίωση για δημοσιεύματα συκοφαντικά και δυσφημιστικά με τα οποία προσβλήθηκε παράνομα η τιμή, η υπόληψη και η επαγγελματική πίστη των εναγόντων.

Ειδικότερα, το σύνολο των αναφερόμενων στην αγωγή πραγματικών περιστατικών, αλλά και των κρίσεων και των σχολίων δεν αποτελούν νοητικά ευρήματα ή παραποιημένα κατασκευάσματα της επικαιρότητας από τους εναγόμενους με σκοπό συκοφαντικής δυσφήμισης των εναγόντων και προσβολή της τιμής, της αξιοπρέπειας, υπόληψης, φήμης και επαγγελματικής πίστης αυτών, αλλά πιστή προσήλωση προς την αλήθεια και την αντικειμενική ενημέρωση, στην αναζήτηση και διάδοση των οποίων δικαιούνται οι εναγόμενοι με την ιδιότητα που ενάγονται να επιδίδονται. Οι εναγόμενοι υποκινούμενοι από δικαιολογημένο συμφέρον, δηλαδή από το σκοπό της ενημέρωσης του κοινού της εφημερίδας δημοσίευσαν πραγματικά γεγονότα, κρίσεις και σχόλια, η δε πράξη τους αυτή δεν αντιτίθεται στο δίκαιο, ούτε στα χρηστά ήθη καθόσον

από τη στάθμιση του συμφέροντος προς ανεύρεση της αλήθειας, σε τέτοια μείζονος σημασίας γεγονότα αφενός, και του συμφέροντος της προστασίας της τιμή αφετέρου, προέχει στην προκειμένη περίπτωση το πρώτο. Ενόψει λοιπόν του γεγονότος ότι τα επίδικα δημοσιεύματα βρίσκονται μέσα στα όρια της δημοσιογραφικής πρακτικής δεν υφίσταται ευθύνη των εναγόμενων κατά τις διατάξεις των άρθρων 57, 59, 914, 919, 920 Α.Κ. αφού δεν υπάρχει υπαιτιότητα υπό τη μορφή δόλου ή της αμέλειας, δεδομένου ότι οι εναγόμενοι δεν είχαν καμία πρόθεση να ζημιώνουν τους ενάγοντες.

2. 143/1993 Πλημμ. Θεσ.

[ΠοινΧρ (1993) σελ. 217]

Συκοφαντική δυσφήμιση τελεσθείσα δια του τύπου.

Έννοια <<γεγονότος>>. Έννοια <<τιμής>> και <<υπόληψης>>. Η αμέλεια του εκδότη και του διευθυντή εφημερίδας τεκμαίρεται αμάχητα. Αιτιολογία σχετικής καταδικαστικής απόφασης. Δημοσίευση περιστατικού σχετικού με λαθρεμπορία αυτοκινήτου. Κρίση ότι οι σχετικοί ισχυρισμοί είναι αληθείς, αφού ο μηνυτής αποδέχεται ότι ναι μεν αγόρασε νόμιμα το αυτκίνητο αλλά αυτό εισήχθη παράνομα από τον έμπορο. Απαλλαγή των κατηγορουμένων (εκδότη, διευθυντή, διευθυντή αρχισύνταξης και συντάκτη), διότι υπερισχύει το καθήκον πληροφόρησης. Άρση αδίκου χαρακτήρα συκοφαντικών εκδηλώσεων. Δικαιολογητική βάση της σχετικής διάταξης. Έννοια <<δικαιολογημένου συμφέροντος>>. Δεκτή η πρόταση του Αντεισαγγελέως Ευάγγελου Ζαχαρή.

3. 594/1992 Εφ.Αθ.

[ΕλλΔνη (1993) σελ. 1515]

Αστική ευθύνη τύπου – Συκοφαντικό Δημοσίευμα.

Πρϋπόθεση της ευθύνης του ιδιοκτήτη του εντύπου η ύπαρξη υπαιτιότητας, Έννοια δυσφήμισης, συκοφαντικής δυσφήμισης και εξύβρισης. Άρση του άδικου χαρακτήρα αυτών.

4. 13/1999 ΑΠ

[Το Σ (1999) σελ. 253]

Υπόθεση Μπαμπινιώτη Η ελευθερία επιστήμης και έρευνας, ελευθερίας εκφράσεως, προστασία της προσωπικότητας (άρθρα 16 παρ.1, 14 παρ.1,2,3 και 5 παρ. 1] Η προστασία της ελευθερίας επιστήμης, έρευνας και εκφράσεως, επειδή αποσκοπεί στην διαφύλαξη υχίστων κοινωνικών αγαθών, καλύπτει (νομιμοποιεί) και προσβολές δικαιώματος της προσωπικότητας που τυχόν εντπάρχουν στην ενάσκησή τους, οι οποίες έτσι, εφόσον δεν προσβάλλεται η αξία του ανθρώπου, δεν είναι παράνομες διότι η προσωπικότητα και αν θίγεται, έχει στη συγκεκριμένη περίπτωση υποδεέστερη σημασία σ εσχέση με το αγαθό των ως άνω ελευθεριών. Αυτό συμβαίνει και όταν, κατά τη σύνταξη γλωσσικού λεξικού, ο λεξικογράφος καταγράφει τις ποικίλες σημασίες ή χρήσεις ορισμένων λέξεων ή φράσεων που θεωρούνται μειωτικές ή εξυβριστικές, εφόσον ο ίδιος δεν υιοθετεί ούτε αποδέχεται τη σημασία αυτή. Μειοψηφία. Δεκτή η αίτηση αναιρέσεως.

5. 1407/1988 ΑΠ

[ΕλλΔνη (1990) σελ. 95, EEN (1989) σελ. 686, ΝοB (1989) σελ. 1207]

Αστική ευθύνη του Τύπου : Εξύβριση και απλή Δυσφήμιση – άρση ή μη του άδικου χαρακτήρα αυτών. Σκοπός εξυβρίσεως: Κρίση περί μη υπάρξεως εκ μέρους του συντάκτη του επίμαχου δημοσιεύματος σκοπού εξυβρίσεως, και μη συνδρομής συγγνωστικής πραγματικής πλανης αίρουσας τον άδικο χαρακτήρα της πράξεως (και συνεπώς την παρανομία) ως στοιχείο της αδικοπραξίας.

6. ΣτΕ 2343/1987

<<Υπόθεση των ορίων της βιομηχανικής περιοχής Καβάλας>>

Με την απόφαση 2343/87 (και μετά από παραπομπή με την 1430/87) το ΣτΕ ακύρωσε την πράξη με την οποία καθορίζονταν τα όρια του παραρτήματος της βιομηχανικής περιοχής Καβάλας. Η επίμαχη έκταση περιλαμβανόταν στον προστατευτέο από τη Διεθνή Συμφωνία RAMSAR υγρότοπο του Δέλτα του Νέστου. Ο υγρότοπος αυτός είχε εγγραφεί μεταξύ 11 συνολικώς ελληνικών υγρότοπων από το 1975 στον σχετικό πίνακα της ΔΣ RAMSAR μετά από υπόδειξη της Ελλάδας. Το ενδιαφέρον της υπόθεσης εντοπίζεται στο ότι ρητώς αποφάνθηκε ότι <<Και ναι μεν η Ελλάς δεν συνόδευσε την υπόδειξή της με σαφή οριοθέτηση των υγρότοπων αυτών επί χάρτου, ούτε έχει ακόμα

ολοκληρωθεί σχετικό πρόγραμμα οριοθέτησης τούτων... Η Διοίκηση όμως αναγνωρίζει τούτο το ρητό (ότι το Βιομηχανικό παράρτημα εμπίπτει στα όρια του υγρότοπου και μάλιστα στον πυρήνα του) άποτε πρέπει να γίνει δεκτό ότι η περιοχή αυτή προστατεύεται από τη Διεθνή συμφωνία>>.

7. ΔΕΦΑΘ. 299/1988 [ΔΔΙΚΗ (1989) σ. 83]

<<Υπόθεση αλλοθρήσκων δασκάλων>>:

Ανεπίτρεπτη η άνιση μεταχείριση των Ελλήνων πολιτών με θρησκευτικά κριτήρια. Κάμψη της συνταγματικής αυτής αρχής. Συγχωρείται ο αποκλεισμός του διορισμού ως δασκάλων της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης Ελλήνων πολιτών, άθεων ή αλλόθρησκων ή χριστιανών άλλου δόγματος. Μειοψηφία, Δεν είναι δυνατόν να αποκλεισθεί το δικαίωμα του Έλληνα πολίτη και χριστιανού που επιθυμεί να γίνει δάσκαλος, να διορισθεί σε θέση δασκάλου επιφυλασσομένης της αναθέσεως της διδασκαλίας του μαθήματος των θρησκευτικών σε εκπαιδευτικό ορθόδοξου δόγματος.

8.ΜπρΘεσσαλ 25045/1996 [Αρμ (1997) σ. 1332]

<<Υπόθεση χιλιάστριας μητέρας>>

Οικογενειακό δίκαιο. Επιμέλεια ανηλίκων τέκνων. Αφαίρεση της επιμέλειας από τη μητέρα και ανάθεσή της στον πατέρα λόγω παρεμπόδισης του παιδιού στην ανάπτυξη της θρησκευτικής του συνείδησης και περαιτέρω στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του, η οποία είναι μάρτυρας του Ιεχωβά. Περιστατικά. Δεκτή η αγωγή.

8. ΕφαΘ 454/2003 [ΔΕΕ (2004) σ. 324]

<<Υπόθεση καταχρηστικής καταγγελίας>>

Απούσεις οφειλόμενες σε οικονομικο-τεχνικούς λόγους π.χ. λόγω αναδιοργάνωσης των υπηρεσιών της επιχείρησης και μείωσης του προσωπικού για λόγους οικονομίας. Η απόφαση του εργοδότη να ανταπεξέλθει με τον τρόπο αυτό στην οικονομική κρίση δεν ελέγχεται από το Δικαστήριο. Ελέγχονται όμως ο αιτιώδης σύνδεσμος της επιλογής αυτής και της καταγγελίας καθώς και τα κριτήρια του εν λόγω εργαζομένου ως απολυτέου. Καταχρηστική καταγγελία. Στάδια

δικαστικού ελέγχου. Αρχή της αναλογικότητας κατά την οποία η καταγγελία ασκείται νόμιμα όταν χρησιμοποιείται ως έσχατο μέσο.

Προϋπόθεση της προστασίας του συνδικαλιστικού στελέχους είναι η δυνατότητα απασχόλησής του στον τόπο εργασίας παράλληλα με την άσκηση των συνδικαλιστικών του καθηκόντων. Σε περίπτωση που το συνδικαλιστικό στέλεχο έρχεται σε διαρκή αδυναμία να εκτελέσει την εργασία του στον τόπο της παροχής αυτής, ο εργοδότης έχει όχι μόνο το δικαίωμα να μην καταβάλλει το νόμιμο ή συμβατικό μισθό αλλά και να καταλλείλει τη σύμβαση εργασίας χωρίς να συντρέχει ένας από τους λόγους που αναφέρονται περιοριστικά στο νόμο.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

www.dsanet.gr

www.dsanet.gr

www.greeklaws.com

www.law.uoa.gr

www.law.uoa.gr/Nadimitrop

www.uni-muenchen.de

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

<<Η στάθμιση των συμφερόντων>>

Το πρόβλημα της νομικής σύγκρουσης των συνταγματικών δικαιωμάτων ανάγεται στη μεταβολή της έννομης τάξης και στην προσκολλημένη στην ατομικιστική νομική παράδοση, σκέψη. Γι' αυτό και η σύγκρουση αυτή δεν μπορεί να αρθεί ούτε με τη μέθοδο της ιεράρχησης των δικαιωμάτων ούτε με τη μέθοδο της ιεράρχησης των δικαιωμάτων ούτε και με αυτή της πρακτικής αρμονίας, πολλώ μάλλον η άρση δεν μπορεί να καταστεί εφικτή μέσω της στάθμισης των συμφερόντων, όπως αναπτύχθηκε από το Γ.Ο.Σ.Δ. καθώς εντοπίζει αντιθέσεις που δεν γεφυρώνονται, καταλήγοντας στην προτίμηση του ενός εκ των συγκρουόμενων δικαιωμάτων. Η εικόνα της σύγκρουσης είναι πλαστή και δεν συμβιβάζεται με τη σύγχρονη έννομη τάξη. Σύγκρουση μόνο υπό πραγματική έννοια υπάρχει και αίρεται με τη βοήθεια της μεθόδου της θεσμικής εφαρμογής των δικαιωμάτων.

Λήμματα: -δικαίωμα προσωπικότητας
- στάθμιση συμφερόντων
-θεμελιώδες δικαίωμα
-αμυνόμενος/επιτιθέμενος
-προσωπικότητα
-συρροή δικαιωμάτων

SUMMARY

“THE COLLISION OF RIGHTS”

The problem of the juridical collision among constitutional rights refers to the alteration of the lawful order and the thought which adheres to the individualist juridical tradition. Therefore the collision cannot be raised neither by the method of the rights hierarchy nor by the method of the practical harmony, additionally the raising cannot be attainable with the weighing of interests, which is developed by the German Federal Constitutional Court, because it localizes differences, than cannot be bridged over, and ends up in preference for one of the conflicting rights. The collision's image is fake and does not compromise with the contemporary order. Only real collision exists and it is raised by the institutional enforcement.

Lemmas: -individuals right
-weighting of interest
-basic right
-defender/attacker
-individuality
-confluence of rights